

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014-2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lada Žirovnická

Tradice cestovního ruchu v okolí Staré Boleslavi

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. PhDr. René Petráš, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2014-2017

BACHELOR THESIS

Lada Žirovnická

Tradition of Tourism in Stará Boleslav and Surroundings

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor: JUDr. PhDr. René Petráš, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 24. května 2017

Lada Žirovnická

Poděkování

Chtěla bych zde poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu JUDr. PhDr. René Petrášovi, Ph.D., za odborné vedení, hodnotná doporučení a cenné připomínky, které mi pomohly vypracovat tuto práci

Anotace

Účelem této bakalářské práce je zdokumentovat historický vývoj v regionu obce Brandýs nad Labem-Stará Boleslav. Uvádí základní informace o cestovním ruchu a informuje o historii vybrané lokality. Ve své druhé části analyzuje za pomoci řízeného rozhovoru s pamětníky a rozboru předpokladů rozvoje potenciál pro cestovní ruch v dotčené lokalitě.

Klíčová slova

Brandýs nad Labem, cestovní ruch, lázeňství, Lázně Toušeň, mariánský kult, Palladium, předpoklady rozvoje, Stará Boleslav, svatováclavský kult.

Annotation

The objective of this bachelor's thesis lies in documenting of historical development in Brandys nad Labem –Stara Boleslav region. The thesis introduces basic information regarding tourism and informs about the historical aspects of the subject location. In its second part, the thesis contains analysis of the potential for tourism development, by pen and paper interview with eyewitnesses and by analysis of prerequisite for development in the location in question.

Key words

Brandys nad Labem, Marian cult, Palladium, Prerequisite for development, Saint Wenceslas cult, Spa, Stara Boleslav, Tourism, Tousem Spa,

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	11
1.1 Definice cestovního ruchu	11
1.2 Druhy a typy cestovního ruchu.....	13
2 VÝVOJ CESTOVNÍHO RUCHU.....	14
2.1 Vývoj cestovního ruchu ve světě	14
2.2 Cestovní ruch na českém území.....	17
2.3 Vývoj cestovního ruchu ve vybrané lokalitě.....	20
3 CHARAKTERISTIKA VYBRANÉHO REGIONU.....	23
3.1 Stará Boleslav	23
3.2 Brandýs nad Labem	29
3.3 Lázně Toušeň.....	34
3.4 Lázně Houšťka	38
3.5 Lázně Ostrov	40
3.6 České Grádo a Čelákovice	41
ANALYTICKÁ ČÁST	43
4 ORÁLNÍ HISTORIE A PAMĚTNÍCI.....	43
4.1 Vysvětlení pojmu orální historie a jeho užití pro tuto práci.....	43
4.2 Řízený rozhovor s pamětníky	44
4.3 Výsledné zhodnocení	50
5 POTENCIÁL A MOŽNOSTI ROZVOJE OBLASTI	51
5.1 Lokalizační předpoklady.....	52
5.2 Realizační předpoklady.....	55
5.3 Selektivní předpoklady.....	58
5.4 Doplnkové a informační služby	59

ZÁVĚR.....	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	62
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	66
SEZNAM PŘÍLOH.....	67

ÚVOD

Cílem této práce je zmapování dlouhodobých tradic cestovního ruchu ve Staré Boleslavi a jejím okolí. Bude se věnovat rozvoji cestovního ruchu v daném území, s důrazem na zmapování současné situace v kdysi turisticky velmi významných lokalitách. Neopomine ani tradiční svatováclavské a mariánské poutě do Staré Boleslavi, které jsou úzce spjaty s mariánským kultem a smrtí patrona českých zemí svatého Václava. Tato práce si klade za cíl zjistit a popsat proces této změny v dané oblasti a potvrzení nebo vyvrácení stanovené hypotézy, která bude dále uvedena.

Obecně vzato, na celém českém území bylo již odnepaměti mimořádné bohatství v podobě léčebných minerálních pramenů a přírodních lázní. Tuto situaci ilustruje citace z díla Bohuslava Balbína: „(...) *Všude, v každé vsi, tryská z české půdy blahodárná pramenitá voda, kterou můžeme bez obav pít. U nás není, jak vím, jediný pramen, který by škodil hltnanu nebo chřtánu, (...) či přinášel jiná zla pro člověka, nežkuli smrt. (...)*“¹. Cestovní ruch v okolí Staré Boleslavi byl ve svých začátcích spojen zejména s rozvojem lázeňství v dotčené lokalitě.

Hypotéza: Za úpadek řady těchto dříve úspěšných lokalit mohou často překotné kulturní a společenské změny, které se na českém území odehrávaly v uplynulých dvou stoletích. Je až s podivem, jak významně se může změnit přístup obyvatel k jednotlivým lokalitám během historicky relativně krátkého období. Řada míst musela ustoupit např. průmyslu a těžbě, proto tedy i řada míst, lázní a obcí zanikla, anebo byl provoz těchto míst příliš úzce vázaný na provoz podniků, které do těchto míst vysílaly své zaměstnance – až tato místa neunesla porevoluční krachy mnoha českých podniků.

Při samotném psaní této práce bylo zjištěno, že vlastně nikdy předtím nebyla nijak zpracována ucelená historie regionu Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi z pohledu vlivu cestovního ruchu. Veškeré příručky, či materiály, kterými obce ve zdejším regionu za léta svého působení disponují, se neustále zmiňují o tomtéž – o historických a prehistorických nálezech, o brandýském zámku a kostele sv. Václava. Jako kdyby snad ani jiná místa ve zdejších obcích neexistovala a nebyla něčím výjimečná.

¹ BUCHAROVÍČ, S., WIESER, S.: *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: LIBRI, 2001. Str.6-7. ISBN-80-7277-048-9

Navzdory silnému a intenzivnímu propojení regionu s lázeňstvím v minulém století, je toto spojení převážně utajené řadě místních občanů. Místní obyvatelé často vlastně vůbec neznají historii svého regionu a jeho blízkého okolí a zároveň nechávají chátrat místa, která v minulosti pro lokalitu tolik znamenala. Tato práce by tedy měla přispět alespoň z části svým pojetím k sestavení komplexnějšího obrazu do podvědomí místních obyvatel.

V první části práce jsou vysvětleny základní termíny spojené s cestovním ruchem. Následuje pohled do historie cestovního ruchu a popis jeho vlastního vývoje. Třetí část se soustřeďuje na vývoj v jednotlivých částech regionu, kde jsou zmíněny lokální atraktivity, či jak se v průběhu let měnil přístup a zájem návštěvníků. Čtvrtá kapitola popisuje rozhovor s pamětníky a zmiňuje jejich pohled na minulé a současné dění v obci. Pátá kapitola informuje o místních předpokladech rozvoje cestovního ruchu a popisuje jeho lokalizační, selektivní a realizační faktory.

Toto téma bylo zvoleno po konzultaci se svým vedoucím bakalářské práce, neboť právě z dotčené lokality pocházím a historie vždy patřila k mým zájmům.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ

1.1 Definice cestovního ruchu

Cestovní ruch je v dnešní době komplexní společensko-ekonomický fenomén, který se od ostatních odvětví hospodářství liší především tím, že ze své samotné definice se odehrává ve volném čase účastníků. Obecně tedy můžeme hovořit o tom, že vše, co cestovatel dělá, dělá plně ze své vůle, ve svém volném čase² a s vynaložením finančních prostředků dle svého rozhodnutí. Za tyto vložené náklady očekává, že mu služba přinese zábavu, poznání, relaxaci, zdraví atd., dle konkrétního typu a vlastní specifické formy cestovního ruchu.

Cestovní ruch, stejně jako veškeré ostatní proudy lidské činnosti, podléhá vědeckému zkoumání, které prochází neustálým vývojem. Definice se utvářela podle názorů jednotlivých zástupců stran výzkumníků a Světové organizace cestovního ruchu do podoby, která bývá používána dnes, a tedy – „*Cestovní ruch je činnost osoby cestující na přechodnou dobu do místa mimo její běžné životní prostředí, a to na dobu kratší než 1 rok, přičemž hlavní účel její cesty je jiný než vykonávání výdělečné činnosti v navštíveném místě.*“³. Toto je nejčastěji užívaná, modifikovaná verze definice Hunzikera-Krapfa³ akceptovaná jako konsensus teorie a praxe cestovního ruchu od konference v Ottawě v r. 1991 Světovou organizací cestovního ruchu (UNWTO)⁴.

Na tomto místě by bylo vhodné rozebrat jednotlivé části výše uvedené definice. Úvodní část „*činnost osoby*“ říká, že se jedná o proces čili neustále probíhající děj, nikoli o statickou a jednorázovou akci. Dále pak „*na přechodnou dobu*“ vysvětluje, že se bude jednat o proces

² MRŇOUSOVÁ, M.: *Využití volného času mládeže v Liberci*. Liberec, 2009. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta pedagogická, Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce: Pavlína Housová.

³ SYSEL, J.: *Cestovní kancelář, cestovní agentura a informační středisko v cestovním ruchu*. 2. rozšířené vyd. Praha: Vysoká škola hotelová v Praze 8, 2010. ISBN 978-80-87411-07-0.

⁴ UNWTO, United Nations World Tourism Organization, neboli Světová organizace cestovního ruchu pod záštitou Organizace spojených národů a je nejdůležitějším orgánem kontrolujícím a podporujícím udržitelný a dostupný cestovní ruch. Sídlo má v Madridu, ve Španělsku. Web: <http://www2.unwto.org/>

dočasný, měnící se. Podle úseku „*mimo její běžné životní prostředí*“ je možné usoudit, že se bude jednat o dočasnou změnu místa pobývání osoby a přesun do místa, které není jejím domovským. Část s informací „*na dobu kratší než 1 rok*“ – informuje, že se má jednat pouze o dočasné řešení a nikoli změnu bydliště jako takového. Závěr: „*jiný, než vykonávání výdělečné činnosti*“ sděluje, že by se měl cestovní ruch odehrávat pouze ve volném čase osob a neměl by být spojený s výkonem povolání.⁵

Pokud by měl být tedy cestovní ruch popisován v souvislosti s touto obecně uznávanou definicí, je třeba zde zmínit i několik obecných základních faktů o historii a vývoji cestovního ruchu jako takového, jako socioekonomickém fenoménu historie.

Samotná definice prošla dlouhodobým vývojem a odráží v sobě mnohaletou snahu odborné veřejnosti různých států k pomyslnému uchopení a pojmenování cestovního ruchu. Na českém území se dlouhodobě užíval pojem „*cizinecký ruch*“ jakožto doslovný překlad německého slova „*Fremdenverkehr*“, které ale nestačilo pro komplexní vysvětlení pojmu, který sám měl obsahovat „*cestování pro cestování*“, respektive „*cestování pro samotnou radost z cestování*“.⁶

Cestovní ruch, tak jak je chápán dnes, obsahuje tedy prvky jak *výjezdového* cestovního ruchu, a tedy cesty domácích občanů za hranice své domoviny, prvky *příjezdového* cestovního ruchu, kdy cestovatelé přijíždí z cizích zemí k nám, a dále i prvky domácího cestovního ruchu, který se odehrává v rámci hranic jednoho konkrétního sledovaného státu.

Je dále třeba uchopit myšlenku cestování ve volném čase jedince jako jeho hlavní motivaci pro rozvoj cestovního ruchu jako celku. Volným časem je ten čas, se kterým smíme nakládat podle svého uvážení bez limitace cizím rozhodováním. Tato základní teze je stěžejní pro celý proces, protože stojí za samotným vznikem cestovního ruchu jako takového.

⁵ SYSEL, J.: *Cestovní kancelář, cestovní agentura a informační středisko v cestovním ruchu*. 2.rozšířené vyd. Praha: VŠH Praha, 2010. ISBN 978-80-87411-07-0.

⁶ ŠTEMBERK, J. a kolektiv. *Kapitoly z dějin cestovního ruchu*. 1. vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s.r.o. ve spolupráci s katedrou společenských věd Vysoké školy obchodní v Praze, o.p.s. 2009. Str.14-19. ISBN 978-80-7415-065-4

1.2 Druhy a typy cestovního ruchu

Dle motivace, která turistu k cestování vede, se dělí cestovní ruch dle základní typologie⁷:

- Rekreační cestovní ruch, jež slouží především pro regeneraci a reprodukci fyzických i duševních sil člověka. Jeho cílem je především právě odpočinek.
- Kulturně poznávací, do nějž spadají motivace *vzdělávací, kulturní a náboženské*. Jedná se o tradiční poznávací zájezdy, ale i výlety na hrady, zámky a různé městské a náboženské slavnosti.
- Sportovní, kam se může řadit například cyklistika, střelba, kanoistika atd. V lokalitě Polabské nížiny, kam spadá i lokalita sledované obce je velice intenzivně rozšířená právě cyklistika a kanoistika.⁸
- Dobrodružný cestovní ruch je ve své podstatě specifickou formou cestovního ruchu. Spadá sem např. horolezectví, vysokohorská turistika, safari nebo survival pobyty.
- Společensky motivovaný cestovní ruch, je poměrně častým typem, mohli bychom do něj zařadit cestování za návštěvou přátel, či rodiny.
- Zdravotně orientovaný, je vymezený pobytem v lázních a střediscích s wellness vybavením.
- Profesně motivovaný⁹ - je nutné o něm uvažovat v souvislosti se základní definicí cestovního ruchu, která vytyčuje hranici mezi tím, zda se jedná již o výkon povolání a pracovní cestu, či cestovní ruch. Jedná se zde o specifickou formu cestovního ruchu, kdy hlavní tíži nákladů nese zaměstnavatel, který svého zaměstnance na cestu vysílá. Tyto cesty bývají většinou podnikány za účelem nastudování nového postupu, či pro vlastní prezentaci firmy.

⁷ SYSEL, J.: *Cestovní kancelář, cestovní agentura a informační středisko v cestovním ruchu*. 2.rozšířené vyd. Praha: VŠH Praha, 2010. ISBN 978-80-87411-07-0.

⁸ Bude dále rozebráno v dalších kapitolách

⁹ MAREŠ, V.: *Nové netradiční formy cestovního ruchu*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta ekonomicko-správní. Vedoucí bakalářské práce: Jiří Vystoupil.

Zbývající typy cestovního ruchu děleného dle motivace cestovatelů na účasti v cestovním ruchu nejsou tak běžné, obvyklé, či široce rozšířené, mají však v definování pojmů své vlastní místo, neboť sem patří specifické motivace – jako *nákupní* cestovní ruch, *gamblerský* anebo *sexuálně orientovaný*.

Motivace účastníků není jediným hlediskem, podle něhož jde cestovní ruch kategorizovat, je však jedním z hlavních pilířů, o něž se dá v kategorizaci opřít. Je jistě pochopitelné, že ačkoli se dá dále cestovní ruch vydělovat např. na *městský* a *venkovský* cestovní ruch¹⁰, znamená to, že bylo zde zohledněno i motivační hledisko pro toto vycestování buď za poznáváním města, či venkovské přírody.

Je možné užívat i dalších přívlastků a spojení s cestovním ruchem, nicméně nejsou nyní pro potřeby této práce plně relevantní a není tedy nezbytně nutné se zabírat vysvětlováním dalších pojmů a možností spojení.

2 VÝVOJ CESTOVNÍHO RUCHU

2.1 Vývoj cestovního ruchu ve světě

Cestování provázelo lidstvo od pradávna. Lidé se stěhovali za bohatšími lovišti, úrodnější půdou a lepšími podmínkami pro život. Počátky cestování, které bychom mohli už nazývat cestovním ruchem, nalezneme mimo jiné již v antickém Řecku a Římě¹¹, kde cestovatelé byli převážně z vyšších společenských vrstev, neboť si mohli cestování finančně dovolit, dále také velvyslanci a poslové rozličných městských států, obchodníci, vojáci a správci krajín nebo šlechtici. Samozřejmě, že krajem putovaly i ostatní společenské vrstvy obyvatel, ať již jen jako doprovod výše zmíněných, nebo jako samostatní poutníci.

¹⁰ ZELENKA J., PÁSKOVÁ, M.: *Cestovní ruch výkladový slovník*. Kompletně přepracované a doplněné 2. vydání. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-880-2.

¹¹ HOJDA, Z. Cesty a cestovatelé v raném novověku. str. 25–31. IN: *Cestování včera a dnes. Tourism Yesterday And Today. Revue pro průvodce a pracovníky cestovního ruchu. Hlavní směry vývoje cestování a cestovního ruchu v České republice a ve střední Evropě v 19. – 21. století*. 2007, roč.4, č.3. Vysoká škola obchodní v Praze, o.p.s. ISSN 1214-6501

Právě v Řecku či Římě vysledováváme první známky účelného cestování jak z pracovních důvodů (vojsko, správa země, obchodníci), tak i budování letních venkovských sídel, návštěvy lázní a věštíren. Díky tomuto rozvoji cestování došlo k budování sítě cest, u kterých byly zbudovány vojenské stanice, které jednak zvýšily bezpečnost tohoto cestování, a navíc sloužily jako ubytovací zařízení pro cestovatele.

Během raného středověku, po zániku Západořímské říše došlo k úpadku sítě vybudovaných cest, k celkovému omezení mobility tehdejší populace, snížení pohodlí i rychlosti cestování. Oproti tomu však začalo budování zájezdních hostinců, pohostinských klášterů a jiných zařízení, které poskytovaly tehdejším poutníkům ubytování a stravu.¹²

Až do poloviny devatenáctého století však cestující tvořily převážně totožné vrstvy obyvatelstva, teprve až s rozvojem železnice a vzniku organizovaného cestovního ruchu se cestovní ruch stal masovou záležitostí pro skoro všechny společenské vrstvy. S postupující průmyslovou revolucí se diferenciovala společnost, upravily se pracovní podmínky, zlepšily se finanční podmínky obyvatel a zároveň byl vybudován dostatečný fond volného času, který bylo možné vynaložit i pro jiné záležitosti, než jen naplňování základních potřeb¹³.

V této době se uvažuje o cestovním ruchu jako o fenoménu moderní doby, kdy jsou do něj zapojeny veškeré společenské vrstvy obyvatel a v portfoliu důvodů k cestování se mezi náboženské, obchodní či pracovní cesty, cesty za zdravím a za příbuznými zařadilo i volnočasové cestování za poznáním nebo jen pro zábavu. Podle Dr. Jana Štemberka dokonce mluvíme o naplňování přirozené touhy a potřeby jedince po změně, poznání na vlastní kůži a potřebou nových zážitků¹⁴.

¹² HOJDA, Z. Cesty a cestovatelé v raném novověku. str. 25–31. IN: *Cestování včera a dnes. Tourism Yesterday And Today. Revue pro průvodce a pracovníky cestovního ruchu. Hlavní směry vývoje cestování a cestovního ruchu v České republice a ve střední Evropě v 19. – 21. století.* 2007, roč.4, č.3. Vysoká škola obchodní v Praze, o.p.s. ISSN 1214-6501

¹³Maslowova hierarchie základních lidských potřeb sestavené do pyramidy od nejzákladnějších po zbytné. Od základny pyramidy k jejímu vrcholu by mělo probíhat i jejich naplňování.

¹⁴ŠTEMBERK, J. *Fenomén cestovního ruchu. Možnosti a limity cestovního ruchu v meziválečném Československu.* 1. vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s.r.o. ve spolupráci s Vysokou školou obchodní v Praze, o.p.s. 2009. Str.45-52. ISBN 978-80-7415-021-0

Byly podnikány první organizované zájezdy v rámci jednotlivých států, postupně se začaly organizovat i zahraniční zájezdy a už od samého počátku prakticky i ve stejné podobě, v jaké je známe dnes. Byly taktéž vytvořeny cestovní šeky, pro usnadnění a zvýšení bezpečnosti na cestách, neboť cestovatel nebyl vázán na konkrétní hotovost, kterou by musel jinak mít při sobě. Tím se eliminovalo riziko loupežných přepadení a krádeží na delších cestách. Využívalo se vypravování speciálních zájezdových vlaků, neboť rozvoj železnice byl jedním z hnacích motorů předurčujících a umožňujících rozvoje moderního cestovního ruchu.¹⁵

Thomas Cook¹⁶, jeden ze zakladatelů moderního cestovního ruchu, chytře využil kombinaci technologického pokroku a společenských změn a poskytnul svým klientům faktory, které usnadňovali jejich cestu. Lidé proto raději využili jím organizovaných zájezdů, než aby museli se na cestu vydávat po vlastní ose.

Zavedl doprovod vzdělaných a zkušených průvodců pro cestující, možnost předběžné rezervace hotelových pokojů, první možnosti cestovního pojištění a zároveň sestavil první balíčky služeb pro své zájezdy.

S rozvojem dopravy, především té železniční, došlo současně i k rozvoji turismu, což nespočívá v putování a cestování samotném, ale též k budování základní turistické infrastruktury, ubytovacích zařízení, značení cest, označování a mapování pamětihodností, vydávání tištěných průvodců a vůbec k budování technicko – materiální základny.

Ve dvacátém století během obou světových válek došlo k útlumu mezinárodního turismu, k poničení nově zbudovaných cest a následné nutné konsolidování poměrů, kdy došlo k rozdělení světa dle politického vnímání.

¹⁵ ŠTEMBERK, J. a kolektiv. *Kapitoly z dějin cestovního ruchu*. 1.vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s.r.o. ve spolupráci s katedrou společenských věd Vysoké školy obchodní v Praze, o.p.s., 2009. Str. 49-56, 268-269. ISBN 978-80-7415-065-4.

¹⁶ Thomas Cook (1808-1892), zakladatel moderního cestovního ruchu. Web dostupný v angličtině online z: <https://www.thomascook.com/thomas-cook-history/>. [cit.2017-1-5]

2.2 Cestovní ruch na českém území

Cestovní ruch na českém území do první světové války

V devatenáctém století byla oblast pod správou Rakouska-Uherska a Habsburské monarchie, kdy bylo cestování samotné limitované především technologickými a přepravními možnostmi své doby. Až do druhé poloviny dvacátého století na českém území vždy převládal domácí cestovní ruch, tedy cestování v rámci hranic jednoho státu.

V době, která předcházela samotnému uzákonění nedělního klidu, státem uznaných svátků a dovolené „na zotavenou“, tedy konkrétně letům 1895, 1905, 1918, 1925-1926 a 1934, kdy v různých úpravách tato legislativní opatření vznikala, nebylo ani možné žádné delší cestování podnikat. Společnost byla do značné míry rozdělena podle majetku, který spravovala a díky kterému měla, nebo naopak neměla možnosti a finanční prostředky na cestování samotné.¹⁷

Nedělní klid byl poprvé uzákoněn v roce 1895 a vztahoval se na živnostníky a jejich zaměstnance, dále pak na pracovníky zaměstnané v různých průmyslových závodech. V roce vzniku samostatné československé republiky pak proběhlo rozšíření nedělního klidu na 36 hodin, tedy od sobotního odpoledne, až do pondělního rána. V průběhu této doby už bylo možné podnikat větší výpravy nejen do okolí měst, dají se sem zařadit i první počátky trampingu a turistických cest, které nezřídka končily právě až v pondělí ráno¹⁸.

Pokud by se tedy tehdejší společnost rozdělila podle pomyslných společenských tříd, utvořila by se zde samostatná skupina bohatších jedinců, kterou by bylo možné nazývat „šlechtou své doby“, inteligencí a svobodnými povoláními, jako byli například lékaři, úředníci a advokáti. Zároveň se do této skupiny dají zařadit i bohatí dědici a šlechta samotná. Tento tábor utvářel základ cestovatelské skupiny, neboť měl k dispozici dostatečný fond volného času a volné finanční prostředky, které mohl využít k naplnění svých vyšších potřeb.

¹⁷ ŠTEMBERK, J. *Fenomén cestovního ruchu. Možnosti a limity cestovního ruchu v meziválečném Československu*. 1. vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s.r.o. ve spolupráci s Vysokou školou obchodní v Praze, o.p.s., 2009. Str. 49-52. ISBN 978-80-7415-021-0.

¹⁸ ŠTEMBERK, J. *Fenomén cestovního ruchu. Možnosti a limity cestovního ruchu v meziválečném Československu*. 1. vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s.r.o. ve spolupráci s Vysokou školou obchodní v Praze, o.p.s., 2009. Str. 50-52. ISBN 978-80-7415-021-0.

Druhou skupinu tvořilo obyvatelstvo měst, buržoazie a dělnictvo. Tato skupina se diferencovala až na přelomu devatenáctého a dvacátého století s rozvojem celé společnosti. Tito lidé měli určité finanční prostředky, nezbýval jim však dostatek času a pochopení pro důvod k cestování. Byli příliš zaměstnáni výkonem svého povolání, takže na větší výpravy jim nezbýval prostor, pomineme-li lázeňské pobyty vykonávané pro zdraví. Významným důvodem pro cestování do lázní pro ně byla i samotná skutečnost, že se v hlavní lázeňské sezóně v lázeňských střediscích scházela společenská smetánka a elita své doby. Návštěvy lázní patřily k jakési společenské povinnosti až nutnosti pro vyšší společenské vrstvy. Byly vhodným prostředkem pro pocit dočasného povýšení svého společenského statutu, který nad osobou přetrvával ještě nějaký čas po návratu z lázní samotných.

Třetí skupinu utvářel agrární venkov, který byl limitován sezónní prací na polích a obděláváním půdy, které zemědělce plně zaměstnávalo, a nezbýval čas na podnikání cest. Tito lidé velkou část dne trávili pod širým nebem a v přírodě samotné, tedy sami necítili žádnou větší potřebu výprav do přírody.¹⁹

Cestovní ruch na českém území mezi světovými válkami

Státem přiznaný čas dovolené na zotavenou probíhal v několika letech, jak již bylo výše zmíněno a zpočátku se vztahoval pouze na státní úředníky a zaměstnance nepracující fyzicky. Samotná dovolená pro ostatní profese nebyla garantována státem, ale pouze běžnými formálními a neformálními společenskými smlouvami vznikajícími jako nedílná součást pracovního vztahu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, avšak v různých délkách a často se čas dovolené na ztavenou odměřoval podle odpracovaných let, jak v životě člověka, tak v počtu odpracovaných let pro danou společnost nebo živnostníka, přičemž je zde myšlena dovolená placená, nikoli neplacené volno.

Díky těmto smlouvám, či zákonům docházelo k postupnému budování fondu volného času, ve kterém měl člověk na našem území historicky poprvé možnost být vládcem svého času a určovat jeho běh sám dle svého rozhodnutí.

¹⁹ ŠTEMBERK, J. a kolektiv. *Kapitoly z dějin cestovního ruchu*. 1. vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s.r.o. ve spolupráci s katedrou společenských věd Vysoké školy obchodní v Praze, o.p.s., 2009. Str.56-64.ISBN 978-80-7415-065-4.

V této době je již tedy dovolna možné hovořit o rekreaci samotné, budování turistických středisek²⁰, rekreačních chat, zájezdních hostinců a zvýšení poptávky po domácím cestovním ruchu. Navštěvovaly se významné historické památky, což posloužilo zároveň památkám samotným, které do té doby častokrát chátraly. Díky cestování však začaly vznikat různé spolky, které se snažily o záchranu jednotlivých pamětihodností a jejich uchování pro další generaci. Lidé si začali uvědomovat důležitost své historie, díky odstupu, který jim změna ve fondu volného času umožnila.

Zakládaly se říční lázně, kde se lidé mohli projíždět na lodičkách, odpočívat a nabírat nových sil. Dále pak sluneční lázně, které tvořily velký pokrok k moderní době, protože bledá pleť byla chápána jako znak bohatství a krásy. Lidé pracující na poli a pod přímým slunečním svitem měli pokožku opálenou a tmavší než lidé z vyšších vrstev, a proto tedy dámy nosily klobouky, slunečníky, rukavičky, aby se neopálily a nevypadaly tedy jako běžné pracující ženy.

Ve slunečních lázních se léčily choroby, které bychom dnes mohli nazývat jako civilizační neduhy, a tedy blednička a chudokrevnost, způsobené nedostatečným přísunem vitamínů, především vitamínu D ze slunečního svitu, častých mdlob, nezřídka působených příliš pevným sešněrováním boků v těsných korzetech, což však překvapivě nebylo doménou pouze dam.

V takovýchto lázních se v oddělených prostorách pod prosklenými, či otevřenými střechami slunily dámy i pánové na lehátcích, což byla do té doby nevídaná věc. Bylo zde hygienické zázemí, včetně koupelí. A právě takovéto sluneční lázně bylo možné nalézt ještě v době před druhou světovou válkou v lesoparku Houšťka mezi Brandýsem nad Labem a Starou Boleslaví.

²⁰ ŠTEMBERK, J. Fenomén cestovního ruchu. Možnosti a limity cestovního ruchu v meziválečném Československu. 1. vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s.r.o. ve spolupráci s Vysokou školou obchodní v Praze, o.p.s. 2009. Str.49-50. ISBN 978-80-7415-021-0

Poválečný vývoj cestovního ruchu na českém území

Historicky nejstarší československou cestovní kanceláří byl Čedok, založený v roce 1920. Politický režim však po roce 1948 nepřál příliš cestování za hranice²¹, pouze do schválených, „spřátelených“ zemí, nicméně na speciální povolení (výjezdní doložku)²² bylo možné vyjet směrem na západ od našich hranic. V šedesátých letech dvacátého století se díky určitému zklidnění politické situace mohlo opět více cestovat a díky tomu vznikaly na českém území další cestovní kanceláře, jako byly Autoturist, Rekrea, Sportturist nebo Balnea, které se staraly o soukromé i podnikové dovolené. Tento trend byl však poněkud násilně přerušeno vpádem vojsk varšavské smlouvy v srpnu roku 1968.

Po Sametové revoluci a následném uvolnění trhu vzniklo na našem území obrovské množství cestovních kanceláří, které však dost často vedl nekvalifikovaný management bez zkušeností, což mělo za následek úpadek kanceláří a firem s jejich podnikáním souvisejících. V návaznosti na tyto skutečnosti a pro stanovení jednoznačných pravidel vznikl dnes klíčový zákon pro cestovní ruch – zákon č. 159/1999 Sb.

2.3 Vývoj cestovního ruchu ve vybrané lokalitě

Stará Boleslav a blízké okolí do první světové války

Oblast kolem Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi je silně ovlivněna geografickou blízkostí k hlavnímu městu, k Praze. Této skutečnosti často a rády využívaly slavné osobnosti²³ své doby k úniku před rozrůstajícím se velkoměstem právě pro snadnou dopravní dostupnost této lokality a zároveň přírodní, náboženské a kulturněhistorické památky.

Území na východ od hlavního města bylo vždy historicky bohaté na přírodní krásy, minerální prameny a slatiny, přitom zároveň bylo cílem náboženských poutí spojených

²¹ ŠTEMBERK, J. a kolektiv. *Kapitoly z dějin cestovního ruchu*. 1. vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s r.o. ve spolupráci s katedrou společenských věd Vysoké školy obchodní v Praze, o.p.s., 2009. Str. 64-68. ISBN 978-80-7415-065-4.

²² Výjezdní doložka bylo v době od r. 1948 do r. 1989 zvláštní povolení vydávané za účelem vycestování z československého území do tzv. západních států.

²³ KRÁLÍK, J.: *Kolonáda v Lázních Toušeni*. Lázně Toušeň: Městys Lázně Toušeň ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem jako jubilejní reprezentační publikaci 1912-2012, 2012. (bez ISBN)

s mariánským a svatováclavským kultem²⁴. Ve Staré Boleslavi fungovaly domy pro poutníky a návštěvníky chrámů, nejvíce návštěvníků sem však stále směřovalo v období hlavních církevních svátků.

Stará Boleslav a blízké okolí mezi světovými válkami

O době od vzniku Československé republiky až do druhé světové války je možné hovořit jako o zlaté éře této lokality, kdy oblast vysloveně vzkvétala a byla hojně navštěvována návštěvníky ze širého okolí, i Prahy.

V této době byla na celém českém území zakládána celá řada lázeňských středisek menších rozměrů a Stará Boleslav v tomto směru nebyla výjimkou. Díky své dopravní dostupnosti umožňovala častou návštěvu obyvatel Prahy a zároveň pro ně byla cenově dostupná, oproti např. rekreaci v lázních západních a jižních Čech.

Území bylo hojně navštěvováno slavnými a významnými osobnostmi své doby. Poskytovalo útočiště takovému množství návštěvníků, že v hlavní sezóně se na konkrétní výletní a lázeňská místa musely vypravovat zvláštní vlaky, aby pokryly poptávku. Rozmach turistiky, ať již náboženské či lázeňské v této lokalitě souvisí úzce s rozvojem veřejné, zejména železniční dopravy.²⁵

Avšak podle knih prof. Dr. J. V. Práška²⁶, který jako místní rodák sepsal obsáhlou historii ve třech objemných svazcích a podle autora Jaroslava Mikulaše, který sepsal útlou, avšak historicky velice cennou knížečku *Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí*, bylo už od samých počátků chabé železniční spojení městu ke škodě²⁷, neboť bylo nutné několikeré přestupování.

²⁴ MIKULAŠ, J.: *Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí*. Tiskem a nákladem knihtiskárny Jiřího Jelena na Mělníce. (bez datace a ISBN. Sepsáno pravděpodobně mezi lety 1908-1922).

²⁵ KRÁLÍK, J. *Kolonáda v Lázních Toušeni*. Lázně Toušeň: Městys Lázně Toušeň ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem jako jubilejní reprezentační publikaci 1912-2012, 2012. (bez ISBN)

²⁶ Prof. Dr. Justin Václav Prášek (1853-1924) významný český historik a orientalista. Rodák z Brandýsa nad Labem.

²⁷ MIKULAŠ, J.: *Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí*. Tiskem a nákladem knihtiskárny Jiřího Jelena na Mělníce. (bez datace a ISBN. Sepsáno pravděpodobně mezi lety 1908-1922).

Stará Boleslav a blízké okolí v současnosti

Území není zajímavé pouze svou historií spojenou s lázeňstvím. Ve vybrané lokalitě se nachází řada historicky, kulturně i jinak zajímavých míst, která jistě zasluhují více pozornosti od návštěvníků, než jakého se jim v současné době nynějšího destinačního managementu dostává.

V průběhu uplynulých let proběhla obrovská a rozsáhlá rekonstrukce infrastruktury obou částí souměstí. Byly opraveny kilometry přístupových cest, což je nezbytnou podmínkou pro usnadnění a vlastně pro jakékoli umožnění cestovního ruchu v oblasti. V průběhu této rekonstrukce byla opravena i celá soustava mostů spojující obě obce, brandýské i boleslavské náměstí, aby nebyly takříkajíc „městu pro ostudu“, neboť náměstí a infrastruktura dotváří vlastní renomé města stejně jako jeho památky a turistické cíle. Zároveň byly opraveny fasády domů podél cest, rekonstrukce a opravy veškerých budov souvisejících s občanskou vybaveností města, jako jsou školy, školky, nemocnice, domy s pečovatelskou službou a v neposlední řadě i významné historické budovy²⁸.

Samotný brandýský zámek prošel v průběhu posledního desetiletí generální opravou a rekonstrukcí, a to jak své interní části, tak vlastního exteriéru, včetně hodinové věže a kryté přístupové chodby zvané Rudolfínka.

²⁸ NOVÁK, M. *Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 1989-2014*. Brandýs nad Labem-Stará Boleslav: Město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. 2014. ISBN: 978-80-260-6811

3 CHARAKTERISTIKA VYBRANÉHO REGIONU

3.1 Stará Boleslav

Historie

První písemné zmínky o Boleslavi samotné datujeme k devátému století a k prvním Přemyslovcům, jejichž působení na českém území je s lokalitou velice úzce spjato. Poblíž kostela sv. Václava vyznačený pomyslný střed české země, myšlený původně spíše jako střed někdejšího Přemyslovského knížectví.²⁹

Podle Kosmovy kroniky Starou Boleslav založil právě bratr sv. Václava, Boleslav zvaný Ukrutný, a právě proto i nese podnes jeho jméno. Stará Boleslav bývala opevněným hradištěm, aby střežila samotné srdce tehdejšího přemyslovského státu. Zároveň se nacházela na středu důležitých obchodních tras. Název „Stará Boleslav“ se uchytil nedlouho po založení Boleslavi nad Jizerou, v současnosti známé spíše pod oficiálním názvem Mladá Boleslav.

Z původního městského opevnění se dodnes dochovala pouze historická městská brána, která se nalézá poblíž kostela sv. Václava a která je nyní přístupná po předchozí domluvě k prohlídkám turistů a zájemců o historii místa.

Dnešní Stará Boleslav je v současné době pravděpodobně známá především kvůli zavraždění českého knížete Václava u kostela sv. Kosmy a Damiána³⁰. Málakdo si již však Starou Boleslav v dnešní době spojí nejen se svatováclavským a mariánským kultem, ale taktéž s kultem Palladia země české³¹.

²⁹ STARÁ BOLESLAV, Poutní místo s Palladiem a místo mučednické smrti sv. Václava. *Historie*. [online]. Poslední aktualizace 2006. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <http://www.staraboleslav.com/historie.php>.

³⁰ Svatí Kosma a Damián, žili pravděpodobně ve 3. st. n. l. na území dnešní Sýrie, křesťanští mučedníci a patroni lékařství.

³¹ Dnes nese podobu reliéfního výjevu Madony s děťátkem a je uložen v Chrámu Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi. Přisuzuje se mu řada zázraků.

Kult Palladia

Kult Palladia země české úzce souvisí s mariánským náboženským kultem a odvozuje se názvem od kovového reliéfního výjevu madonky s dítětem, který se v současnosti nachází v kostele Nanebevzetí panny Marie ve Staré Boleslavi.

Pověst praví, že tento reliéf podědil kníže Václav po své babičce sv. Ludmile³² a měl jej při sobě v onen osudný den, kdy byl zavražděn. Jeho pobočník, blahoslavený Podiven³³ jej odebral umírajícímu knížeti, aby se tato svátost nedostala do rukou jeho vrahům. Utekl s tímto reliéfním výjevem z místa vraždy až do polí za Starou Boleslaví, kde byl dostižen a zabit.

V následujících událostech už se další dějinné události kolem Palladia liší podle různých autorů. Buď Podiven reliéf na svém útěku někde zakopal, aby se nedostal do rukou jeho pronásledovatelům, anebo po něm nikdo nepátral a Podiven byl pohřben, nebo spíše svými vrahy zahrabán, do země i s tímto výjevem.

O dvě století později, pravděpodobně někdy v průběhu druhé poloviny dvanáctého století, za vlády Vladislava I. byl obraz vyoran ze země rolníkem. Tento rolník si obrázek odnesl domů, ale ten právě přes noc zmizel a rolník jej našel na původním místě, kde jej vykopal. Tento div se měl pak dále opakovat i v následujících dnech, podle čehož tento rolník usoudil, že se jedná o zázrak a že Panna Marie si přeje být uctívána právě na tomto místě. Zanesl tento reliéf kanovníkům Staroboleslavské kapituly, kteří se zasadili o vybudování chrámu Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi na jeho dnešním místě. Palladiu je přisuzována ochranná moc a činí tak z reliéfu jakéhosi mystického ochránce českých zemí.³⁴

³² Svatá Ludmila, manželka prvního historicky doloženého českého knížete Bořivoje I., matka knížete Vratislava a babička sv. Václava.

³³ Blahoslavený Podiven, nejbližší pobočník sv. Václava. Ve Staré Boleslavi je mu zasvěcena Kaple Blahoslaveného Podivena, podle legendy umístěna v místě, kde byl Podiven oběšen.

³⁴ STARÁ BOLESLAV, Poutní místo s Palladiem a místo mučednické smrti sv. Václava. *Historie*. [online]. Poslední aktualizace 2006. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <http://www.staraboleslav.com/historie.php>.

Obrázek 1: Palladium země české

Zdroj: KURANDA, M.: *Z Prahy do Staré Boleslavi Svatou cestou podél čtyřiačtyřiceti kapliček a Svatováclavskou cestou ze Staré Boleslavi do Prahy*. 1.vyd. Stará Boleslav: Tiskárna Jiskra, spol. s. r. o, 2009. ISBN 978-80-254-3648-6.

Náboženské poutě do Staré Boleslavi je možné vysledovat již od patnáctého až šestnáctého století, kdy na základě legendy o objevení Palladia navštěvovali poutníci staroboleslavské kostely a poutní místa spojená se životem českého patrona.

Mariánský a svatováclavský kult

Krom svatováclavského kultu se pojí se Starou Boleslaví i kult mariánský, jehož náboženské poutě se konají už několik století³⁵. Podle tradice vedly do Staré Boleslavi dvě poutní cesty. Za starší z nich je obvykle považována Svatováclavská cesta, která se vine mezi Starou Boleslaví, Popovicemi, Přezleticemi, až k pražskému Proseku. Tato samotná cesta není dnes už příliš zachovaná, je jí možné nalézt pouze na starších mapách. Její kompletní průběh

³⁵ MIKULAŠ, J.: *Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslaví a okolí*. Tiskem a nákladem knihtiskárny Jiřího Jelena na Mělníce. (bez datace a ISBN. Sepsáno pravděpodobně mezi lety 1908-1922).

se dá nalézt v záznamech pořízených za druhé světové války, kdy je v mapě vyznačená jako modrá turistická trasa.

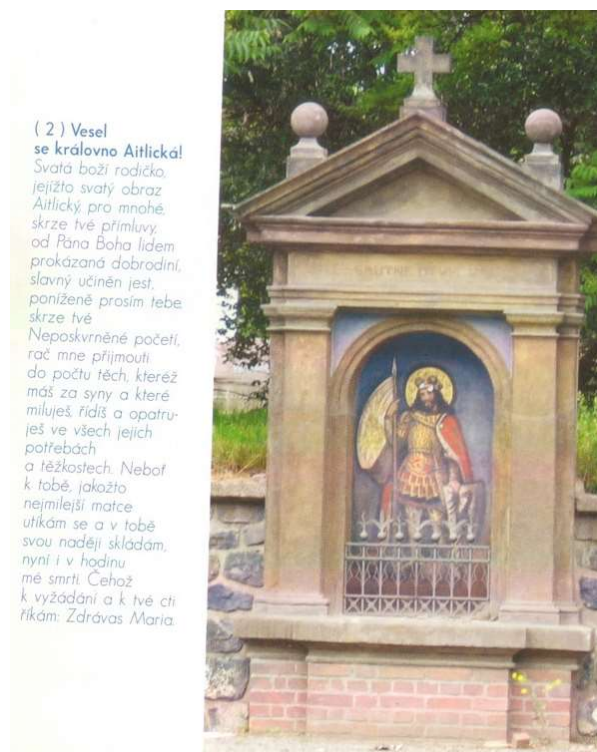
Druhá cesta vznikla po zániku té původní, Svatováclavské, tedy někdy ve druhé polovině sedmnáctého století a bývá nazývána Svatou cestou. Byla vybudována díky štědrým mecenášům a přátelům řádu jezuitů. Jedná se o známé kapličky lemující silnici od Prahy směrem ke Staré Boleslavi. V původní sestavě se jednalo o 44 kapliček, umístěných vždy po 500 metrů od sebe a tvořící tak odkaz na loretánské litanie, soubor modliteb k Panně Marii, které měly 44 zvolání.³⁶

Vzdálenost 500 metrů mezi kapličkami nebyla taktéž zvolena náhodně, ale s odkazem na délku Karlova mostu, jakožto jedné z nejvýznačnějších staveb českého království. Cesta do dnešního dne seznala řadu změn, musela ustoupit silnici a dopravní situaci. S rozvojem motorismu a autobusové silniční dopravy, se trasa cesty stále měnila, a proto dnes některé kapličky stojí zdánlivě nelogicky uprostřed pole, jiné hned při cestě. Řada z kapliček zanikla, byla v průběhu let vykrádána a poničena vandaly, až na stávající počet skromně zdobených kapliček, jak jsou známe dnes. Kapličky zdobily freskové výjevy ze života sv. Václava a byly postavené v jednotné architektonické podobě.

V dnešní době většina lidí ani netuší, že tyto kapličky byly součástí nějakého většího celku a k čemu vlastně sloužily. Řada z nich je sice opravená a obnovená, ale obyvatelé žijící v jejich blízkosti nemají podvědomí o jejich spojitosti se svatováclavským kultem. Na tomto místě můžeme uvést příklady z Libně a Karlína, kde jsou tyto kapličky obestavěny moderními budovami a obytnými domy, přičemž v některých případech se mezi developerským počinem a jejich umístěním nachází pouze několik centimetrů volného prostoru.

³⁶ KURANDA, M.: *Z Prahy do Staré Boleslavi Svatou cestou podél čtyřiačtyřiceti kapliček a Svatováclavskou cestou ze Staré Boleslavi do Prahy*. 1.vyd. Stará Boleslav: Tiskárna Jiskra, spol. s. r. o, 2009. ISBN 978-80-254-3648-6.

Obrázek 2: Druhá kaple Svaté cesty, kaple Aitlická ³⁷, stojící dnes přímo naproti pražské Invalidovně

Zdroj: KURANDA, M.: *Z Prahy do Staré Boleslavi Svatou cestou podél čtyřiačtyřiceti kapliček a Svatováclavskou cestou ze Staré Boleslavi do Prahy*. 1.vyd. Stará Boleslav: Tiskárna Jiskra, spol. s. r. o, 2009. ISBN 978-80-254-3648-6.

Tyto kapličky³⁸ roubí poutní cestu z dnešního Karlína až do Staré Boleslavi, k bazilice svatého Václava. Právě ke kostelu sv. Václava ve Staré Boleslavi se váže legenda o smrti českého patrona, neboť právě u jeho dveří měl být český kníže zavražděn. Tento kostel v průběhu let několikrát vyhořel a byl znovu obnoven do dnešní podoby třílodní románské baziliky, v jejíž útrokách, resp. pod níž se nachází krypta, kterou tvoří zbytky kostela zasvěcené svatým bratřím a patronů lékařství sv. Kosmovi a Damiánovi. Dnes se v této kryptě

³⁷ Aitlická kaple, obrázek z Karlína. Jedna z mála dobře dochovaných a udržovaných kaplí Svaté cesty.

³⁸ Informativní fotografie viz Přílohy, část A

uchovávají některé relikvie spojené se životem sv. Václava, jako např. jeho střevíc, pramen vlasů anebo část jeho roucha.³⁹

Při známém kostele sv. Václava se nachází maličký, takřka přehlédnutelný románský kostelík sv. Klimenta⁴⁰, který byl zbudován pravděpodobně již v jedenáctém století, tedy vlastně v době, která byla ještě z velké části pohanská. Pravděpodobně se jedná o kostel, který nechal založit otec svatého Václava, kníže Vratislav na místě kostelíku, který zbudovali slovanští věrozvěsti Cyril a Metoděj při své pouti českými kraji. Po uvolnění politických poměrů v devadesátých letech dvacátého století byl tento kostelík prohlášen Národní kulturní památkou⁴¹.

Nedaleko stojící chrám Nanebevzetí Panny Marie se podle legendy nachází v místech, kde bylo vyoráno Palladium Země České a kde je i nyní uchováváno a vystavováno při výjimečných příležitostech, jako je např. právě Národní svatováclavská pouť. Samotný chrám působí mohutným dojmem a není proto divu, že v návštěvnicích či poutnicích budí posvátnou úctu. Základ tohoto kostela byl vystavěn pravděpodobně již v průběhu jedenáctého století, ale dnešní podoby se mu dostalo až díky úsilí jezuitů ve století šestnáctém, kteří intervenovali u Ferdinanda I. Habsburského⁴², aby jim povolil vybudování tohoto chrámu a jeho zasvěcení Panně Marii, jejíž kult zde již byl dlouhodobě vyznáván.

Rekreace

Ačkoli je Stará Boleslav velice intenzivně spojena s náboženstvím a věcmi s ním souvisejícími, necestují do ní lidé však pouze z náboženských důvodů. Stará Boleslav slouží již mnoho let i k rekreaci. Poblíž města se nalézají Proboštská jezera, kam přijíždí místní, lidé z okolí i z dálky kvůli přírodnímu koupališti s doposud překvapivě čistou vodou. Stejně jako přírodní koupaliště v přiléhající obci Lhota, které je svou čistou vodou vyhlášené i mezi Pražany.

³⁹ Zdroj – vlastní návštěva místa

⁴⁰ Sv. Kliment, římský papež v 1. století n. l.

⁴¹ STARÁ BOLESLAV, Poutní místo s Palladiem a místo mučednické smrti sv. Václava. *Kostel sv. Klimenta*. [online]. Poslední aktualizace 2006. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <http://www.staraboleslav.com/kliment.php>.

⁴² Ferdinand I. Habsburský (1503-1564), císař Svaté říše římské a český král

Proboštská jezera vznikla po těžbě šterkopísku za městem, směrem k obci Borek. Podobně jako jezero Lhota, které se nachází rovněž nedaleko, lákají návštěvníky již dlouhou řadu let ke koupání ve velice čisté vodě.⁴³ V jejich tůních jsou zavedené rybářské revíry a jsou v nich pořádány rybářské závody dětí i dospělých.

Brandýs nad Labem – Stará Boleslav je také v současné době napojen sítí cyklostezek přímo na okrajové části Prahy. Už od pražské městské části Horní Počernice je možné se po upravených cyklotrasách dostat přes menší obce k Čelákovcům, Toušeni, Staré Boleslavi, Lhotě anebo Lysé nad Labem.⁴⁴

3.2 Brandýs nad Labem

Historie

Osídlení na území obce Brandýs nad Labem sahá dále než pouze k první písemné zmínce o obci samotné. Podle archeologických nálezů bylo Brandýsko osídleno již v době kamenné a bronzové, jsou dochovány nálezy z let cca 5500–4300 před naším letopočtem. Slovanská sídliště zde můžeme potvrdit současně s prvními historicky doloženými Přemyslovci, tedy v době Bořivoje a jeho ženy Ludmily, později svatořečené, kterou historie zná jako babičku svatého Václava.

Povýšení obce na město proběhlo v době pobělohorské, přesněji řečeno v druhé polovině patnáctého století. Brandýs byl navštěvován především pro svůj zámek, polabskou nížinu a lesy, které byly plny zvěře. Právě pro ty si tuto lokalitu posléze oblíbil i rod Habsburků, jehož příslušníci s oblibou jezdili k Brandýsu na hony a na zámek.

Zámek a přílehlá zahrada se rozrůstaly za jejich působení na brandýském panství, rovněž tak poskytovaly zábavu a odpočinek pro řadu známých osobností – císaře Rudolfa II.⁴⁵, Tycha de Brahe⁴⁶, matematika Tadeáše Hájka z Hájku⁴⁷ a v neposlední řadě i postavy, známé

⁴³ TURISTIKA.CZ, Přírodní koupaliště Proboštská jezera. [online]. Poslední aktualizace 2006. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/prirodni-koupaliste-probostska-jezera/detail>

⁴⁴ Zdroj – osobní návštěva a osobní zážitek.

⁴⁵ Rudolf II. Habsburský (1552-1612), císař římský a král český

⁴⁶ Tycho de Brahe (1546-1601), původem z Dánska, věnoval se studiu astronomie, astrologie a též alchymie na dvoře Rudolfa II.

z filmu *Císařův pekař a Pekařův císař*, jako byli maršál Russworm či komoří Lang. V rudolfinské době se brandýský okres značně rozrostl, díky bohatství souvisejícím s umístěním řady významných císařských sbírek na místním zámku. V pozdější době si lokalitu velmi oblíbili i Marie Terezie⁴⁸, František Štěpán Lotrinský⁴⁹ a další známí Habsburkové a členové dalších šlechtických rodů. Brandýs byl atraktivní pro šlechtu své doby hlavně blízkostí hlavního města a poutních míst ve Staré Boleslavi.

Během třicetileté války byl zámek a celá obec vypleněny švédskými vojsky a obsah rudolfinských sbírek rozkraden, přičemž dodnes se nepodařilo většinu exemplářů ani vypátrat, natož navrátit.⁵⁰

Jak se obec Brandýs s postupem času rozrůstala, stávaly se její součástí i dříve samostatné obce a osady, jako tomu například bylo u dnešních čtvrtí Vrábí, Vyšší a Nižší Hrádek. S připojením těchto městských čtvrtí přešla správa jejich kostelů a kostelíků na Brandýs, proto je v něm počet sakrálních památek nadprůměrně vysoký.

Kultura a památky

V Brandýse samotném je možné navštívit zámek a k němu přiléhající Panskou zahradu. Především díky aktivitám Městské historické gardy – zámek Brandýs nad Labem bylo zušlechtěno okolí zámku a zahrady a jejich bitvy a jiné pořádané akce několikrát do roka⁵¹ přilákají do Brandýsa řadu návštěvníků ze širého okolí.

⁴⁷ Tadeáš Hájek z Hájku (1526-1600), osobní lékař Rudolfa II., matematik a astronom

⁴⁸ Marie Terezie (1717-1780), ačkoli je označována za císařovnu, jako žena se jí nikdy nemohla stát. Byla manželkou císaře, nesla řadu dalších titulů jako arcivévodkyně rakouská a královna česká

⁴⁹ František Štěpán Lotrinský (1708-1765), manžel Marie Terezie, císař Svaté říše římské

⁵⁰ MIKULAŠ, J.: *Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí*. Tiskem a nákladem knihtiskárny Jiřího Jelena na Mělnice. (bez datace a ISBN. Sepsáno pravděpodobně mezi lety 1908-1922).

⁵¹ MĚSTSKÁ HISTORICKÁ GARDA. *O nás*. [online]. Poslední aktualizace 4. 11. 2016. [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <http://www.gardabrandys.websnadno.cz/>.

Současně s těmito akcemi pořádanými Městskou historickou gardou se pojí akce pořádané dalšími občanskými sdruženími a nadšenci do vojenské a městské historie, různé další akce pořádané sdružením Junák a jeho skautskými oddíly, které pomáhají s destinačním managementem oblasti ve formě osvěty mezi svými vrstevníky

Mezi další zajímavé stavby města Brandýs nad Labem patří historická Katovna. Jedná se o zachovalou renesanční budovu, zdobenou sgrafitovou výzdobou. Po rekonstrukci, která proběhla na začátku tohoto tisíciletí, byla z části zpřístupněna veřejnosti a je dále užívána jako výstavní prostory a součást muzea Brandýs nad Labem. V současné době se v budově nachází dlouhodobá výstava o městské kriminalitě a ní související výkon trestů⁵².

K dalším památkám v obci patří husitský kostelík sv. Vavřince⁵³ s pohnutou historií, ve které byl opakovaně vysvěcován a rušen, přičemž v několika okamžicích jeho existence se dokonce uvažovalo o jeho kompletním zrušení. Při snaze přebudovat tento kostel na tělocvičnu došlo však k odhalení vzácných nástěnných maleb, fresek ze třináctého století provedené červenou hlinkou a zobrazující Madonu s dítětem, Ježíše Krista vytahujícího síť z vody a smrt Panny Marie. Právě díky objevu těchto vzácných fresek nebyl kostel zrušen definitivně. V současné době je z něj kostel církve husitské.⁵⁴

Dalšími sakrální památky v obci Brandýs jsou např. románský kostel sv. Petra, děkanský chrám Obrácení sv. Pavla a v neposlední řadě taktéž synagoga a židovský hřbitov. Tento hřbitov se řadí k nejstarším dochovaným židovským pohřebištím na českém území, přičemž nejstarší dochované hroby jsou ze šestnáctého století. Synagoga byla dlouhá léta uzavřena veřejnosti, avšak v minulých letech byla díky plánu Revitalizace židovských památek zrekonstruována a po část roku i zpřístupněna veřejnosti.

⁵² KATOVNA BRANDÝS N.L. *Historie, Expozice*. [online]. poslední aktualizace 2.3.2015. [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <http://www.katovna-brandys.cz>

⁵³ Svatý Vavřinec, žil ve 3. st. n.l. ve Španělsku, umučen za to, že nechtěl vydat církevní poklady

⁵⁴ MIKULAŠ, J.: *Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí*. Tiskem a nákladem knihtiskárny Jiřího Jelena na Mělníce. (bez datace a ISBN. Sepsáno pravděpodobně mezi lety 1908-1922).

Zajímavosti

V dnešní době zatím není sice Brandýs nijak výrazným kulturním centrem, ale čerpá z faktu existence souměstí se Starou Boleslaví. Brandýs samotný působí jako správní středisko těchto dvou obcí. Je sídlem většiny úřadů, které místní obyvatelé potřebují, sídlem většiny obchodů a zároveň je zde tedy i větší množství pracovních příležitostí. Současně s tím jde ruku v ruce větší množství škol a školských zařízení, proto tedy i řada dětí i dospělých do Brandýsa ze Staré Boleslavi dojíždí.

Tento fakt není dán pouze soudobým vývojem, ale je stanoven historicky, neboť tuto situaci připomíná už prof. Dr. J.V. Prášek ve svém díle *Brandejs, město, panství a okres psané mezi lety 1900-1913*.⁵⁵

Brandýs nad Labem byl taktéž rodištěm a působištěm známých malířů, kreslířů, sochařů a fotografů⁵⁶, jako byli např. Antonín Slavíček, Ferdinand Engelmüller, Matteo Borgorelli, Ettore de Vaccani, F. X. Procházka, Vilém Plocek, Antonín Štrunc, a další, jejichž výstavy může návštěvník zhlédnout v místních výstavních prostorech v městském muzeu, na zámku, či v nově zrekonstruované kočárovně.

Brandýské muzeum se často angažuje v pořádání jak klasických výstav, tak i moderního pojetí historie a jeho prezentace dětským i dospělým návštěvníkům. V jeho prostorách se konají časté besedy se známými osobnostmi, cestovateli i politiky, různá promítání a koncerty.

Obec je známá i mezi sportovci, kteří sem přijíždí na cvičnou kanoistickou a kajakářskou dráhu na Labi, tréninkové místo osobností jako jsou Ondřej Synek, Jaroslav Volf, Ondřej Štěpánek. Dalšími veřejně přístupnými sportovišti jsou sportovní areály v Houšťce.

Podle místní pověsti má město Brandýs i vlastní strašidlo, jehož legenda vznikla pravděpodobně někdy během třicetileté války při obléhání zámku švédskými vojsky. Fext byl prý člověk nezranitelný a nemohla jej zabít žádná kulka, a proto se raději mnohý švédský

⁵⁵ PRÁŠEK, J., V.: *Brandejs nad Labem, město, panství i okres., díl I.* 1.vyd.Nákladem královského a komorního města Brandejsa, tiskem V.Kotrby v Praze, **1908**.(bez ISBN)

⁵⁶ LOYDA, V., ŠPAČEK J.: *Hlas domova 2.* 1.vyd. Čelákovice: Městské muzeum v Čelákovících, 2000. ISBN: 80-902328-4-1.

voják před ním dal na útěk. Brandýský fext však prý dlouhodobě spí a lze se jen dohadovat, kdy a za jakých okolností se opět probudí⁵⁷.

Podle legendy se mělo jednat o člověka, který se narodil s košílkou a ta mu právě sloužila jako ochrana před kulkami a zraněními. Je možné se domnívat, že po převedení legendy do dnešní řeči a pomnutí jisté literární licence, mohlo by se jednat o jistou podobnost s tím, kdy se dítě mohlo narodit přímo v neporušeném porodním vaku.

Vývoj turistiky

Brandýs taktéž často sloužil jako oblast pro tzv. letní byty, které díky blízkosti ku Praze umožňovaly dojíždění za prací a zároveň požívání krás venkova a návštěvu lokálních pramenů a lázeňek jako byly lázně v Houšťce a lázně České Grado v Čelákovících. Důkladný popis a rozbor této otázky není možné uvést, lze však pro ilustraci zmínit vzpomínky místních pamětníků, kteří rádi vzpomínají na průtokový bazén přímo v labském toku, který byl dle svého tehdejšího majitele nazýván „U Semlána“ a byl ohraničen dřevěnými zábranami, aby plavci nebyli odnášeni říčním proudem, ba přímo naopak, získávali tak možnost využít přírodní síly protiproudu k plavání a posilování svalů. Do tohoto bazénu bylo účtováno vstupné, ale bylo zde možné zakoupit si drobné občerstvení.

Nedaleko od tohoto soukromého koupaliště se nacházela lidová plovárna „Na Ostrůvku“ na protilehlém břehu Labe. Ta však s regulací toku stejně jako labský bazén přestala sloužit svému účelu a řadu desetiletí chátrala a měnila se v rumišť až skládku. Teprve v nedávno uplynulých letech byla plovárna vyčištěna, upravena a břeh byl zavezen čistým pískem. Díky tomu se do těchto míst opět vrací život a přivádí do města další návštěvníky z okolí.⁵⁸

K rekreaci, letní i zimní, sloužily i místní rybníky, kde bylo možné se v létě koupat a opalovat a v zimě bruslit. Čisté Labe umožňovalo jak provoz plováren na jeho břehu, tak v tůňkách slepého ramene Labe mohli hospodařit zkušení i amatérští rybáři. S rozvojem průmyslu, ekonomiky a regulací labského toku však velké množství těchto místo upadalo.

⁵⁷ Na základě místní pověsti.

⁵⁸ Vyprávění pamětníků.

Dnes je Brandýs navštěvován především v období místních slavností a pořádaných kulturních akcí. Hodně návštěvníků sem zavítá díky propojením města se sítí cyklostezek⁵⁹ spojující města ve Středočeském kraji

3.3 Lázně Toušeň

Lázně Toušeň jsou ve své podstatě lázeňskou perlou regionu. Ačkoli dny své někdejší slávy mají již dávno za sebou, na rozdíl od většiny ostatních okolních lázeňských míst, přečkaly až do dnešních dní, kdy ve spolupráci s Nemocnicí Na Bulovce stále mohou sloužit svému původnímu účelu.⁶⁰

Historie

První osídlení oblasti se datuje do období eneolitu, tedy až někdy do pátého tisíciletí před naším letopočtem, jak ostatně dokládají archeologické nálezy. Slovanské hradiště pak zde stávalo od cca sedmého století našeho letopočtu. Fungovalo jako ostrožna, tedy pomyslné hraniční území mezi zličanským kmenem a kmenem Přemyslovců, za řekou dále Pšovanů a Charvátů. Obyvatelé zde střežili důležité obchodní trasy, solnou stezku a jantarovou stezku. Hradiště se postupem času rozrůstalo, až byl vystavěn pevný, řekou obtékaný hrádek, který byl, podobně jako celý okolní kraj věnným vlastnictvím českých královen.

Hrádek v Toušeni vlastnili podobně jako brandýské panství pánové z Michalovic, a proto tedy vývoj v této lokalitě probíhal velice podobně jako v nedalekém Brandýse, neboť obě obce patřily pod správu stejných pánů.

⁵⁹ BRANDÝS NAD LABEM – STARÁ BOLESLAV. *Polabská cyklostezka*. [online]. Poslední aktualizace 6. 10. 2014. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <http://www.brandysko.cz/polabska-cyklostezka/d-26737>.

⁶⁰ SLATINNÉ LÁZNĚ TOUŠEŇ. *Slatinné lázně*. [online]. [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://slatinnelaznetousen.cz/>.

Historicky důležitou se může zdát i návštěva císaře Karla IV., který si sám zapsal do svého životopisu *Vita Caroli*, že pobýval na Toušeni po návratu od Staré Boleslavi a měl zde čas na tiché rozjímání a věnování se svému spisovatelskému životnímu dílu.⁶¹

Skrze obec vedly kromě jantarové a solné stezky taktéž v průběhu věků i další důležité silnice, obchodní cesty do Vídně, na Kutnou Horu, do Drážďan, či Lipska.

Toušeňský hrádek se do dnešních dnů nedochoval, po opakovaných požárech a následném fatálním poboření v průběhu třicetileté války z něj až do devatenáctého století zbývaly jen pobořené sutiny, které nakonec byly odstraněny úplně, a na místě dřívějšího toušeňského hrádku je dnes park. Poblíž bývalého hrádku stojí dnes historická vila, nazývaná „Skleněná vila“ vybudovaná v rokokovém stylu s prvky empíru.⁶²

Toušeň však není podnes známá díky svým pamětihodnostem, jako je právě Skleněná vila anebo kostel sv. Floriána⁶³, ale právě díky bohatým a kvalitním slatinným lázním, které se zde podnes nalézají.

Rozvoj lázní a meziválečné období

Toušeňské lázně byly původně založeny jako malé rodinné lázně roku 1868 manželi Králíkovými. Prvotní, hojně navštěvovaný železnatý pramen byl postupem času na přelomu století doplněn o slatinné lázně a koupele, lázně s pokoji, jídelnou a dalšími lázeňskými prostory, z nichž řada přečkala, s úpravami až dodnes, přičemž pramen samotný se v obci nacházel již odnepaměti. V průběhu třicetileté (1618-1648) a sedmileté války (1756-1763) zachránil obyvatele před cholerou.⁶⁴

⁶¹ KRÁLÍK, J.: *Městys Lázně Toušeň. Průvodce lázeňským místem a okolím*. Lázně Toušeň: Vydal městys Lázně Toušeň ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem, 2009. Str.5-9. (bez ISBN)

⁶² KRÁLÍK, J.: *Městys Lázně Toušeň. Průvodce lázeňským místem a okolím*. Lázně Toušeň: Vydal městys Lázně Toušeň ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem, 2009. (bez ISBN)

⁶³ Svatý Florian, žil v období 3. století n.l., křesťanský mučedník, patron profesí jako jsou hasiči, kominíci, horníci.

⁶⁴ BUCHAROVIČ, S., WIESER, S.: *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: LIBRI, 2001. Str. 341-343. ISBN-80-7277-048-9.

O hojnost návštěvníků nebyla nouze. Pro jejich věhlas hovořila blízkost lokality ku Praze, její snadná dopravní dostupnost pomocí železnice, prostředí bez výrazných klimatických výkyvů a změn a mimo jiné také krása a rovinatost Polabí. Již tři roky od zahájení provozu lázní měly lázeňské objekty své první trvalé a dlouhodobé nájemníky.

Budování a rozšiřování lázní ve spojitosti se zřízením Káranské vodárny však neslo za následek ztrátu a upadávání hlavního lázeňského zdroje, totiž železnatého pramene, a proto bylo nutné nejen hledat jeho nový zdroj, ale zároveň vybudovat a rozšířit spektrum lázeňských služeb, které byly poskytovány hostům. Byly dokonce zřízené na Labi říční lázně a na svou dobu moderní lidová plovárna. Roku 1912 byla zbudována lázeňská kolonáda v kubistickém stylu z litého betonu⁶⁵.

Koupele a zábaly v sirnoželezité vodě vystřídaly zábaly, koupele a tělní nátěry z minerálně bohaté slatiny, vhodné pro léčbu ženských nemocí, nemocí oběhového ústrojí, chudokrevnosti a bledničky, křivice, revmatismu, ischiasu, trombóz a nervových onemocnění. K dispozici bývaly (a dodnes jsou) všechny běžně dostupné léčebné metody, jako fyzikální terapie, elektroléčba, parafinové a uhličitě zábaly atd.

Zajímavostí je, že dnes spíše opomíjená ergoterapie však v minulosti měla velký význam. Byla nazývána terapií prací, při které pacienti vykonávali činnosti, jako hrabání sena, řezání dříví, hudební produkce lázeňských hostů nebo jejich malování obrazů. Pobyt na čerstvém vzduchu ve spojení s určitou měrou fyzické aktivity dopomáhal prokrvování těla a tím i léčbě neduhů.

Řada návštěvníků si v obci, či v lázních samotných pronajímala dlouhodobě pokoje, či celé byty, které pak mohla po zbytek roku navštěvovat. Mezi takovéto návštěvníky patřili: Vilém Plocek (malíř, *1905-†2001), Karel Čapek (spisovatel, *1890-†1938), Eduard Haken (operní pěvec, *1910-†1996), J.S. Machar (básník a spisovatel, *1864-†1942), Leoš Janáček (hudební skladatel, *1854-†1928), Anna Srbová (známá pod jménem Věnceslava Lužická, spisovatelka, *1832-†1920), Adolf Branald (spisovatel, *1910-†2008), Jarmila Novotná

⁶⁵ KRÁLÍK, J. *Kolonáda v Lázních Toušeni*. Lázně Toušeň: Městys Lázně Toušeň ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem jako jubilejní reprezentační publikaci 1912-2012, 2012. (bez ISBN)

(operní pěvkyně a herečka, *1907-†1994), osobnosti scény národního divadla, hudební i operní scény, a mnoho dalších spisovatelů, herců a umělců své doby⁶⁶.

Během druhé světové války byla Toušeň oázou klidu, jaký mohla dopřát svým hostům. Pořádala se zde skrytě atletická a sportovní soustředění, na které pak vzpomínal i olympionik Emil Zátopek, kterak využíval místní „(...) atletický *terén: rovinky, lesíky, měkké cesty na písčném podloží, krásnou přírodu až do Čelákovic, tam ke Gradu a zase podél tůň zpátky a třeba do lesů za Káraným nebo ke Staré Boleslavi a Houšťce* (...)“.⁶⁷

Nicméně lázeňská idyla nepřečkala druhou světovou válku bez úhony. V roce 1944 obsadili lázeňské prostory vojáci Wehrmachtu a po válce je vystřídali vojáci Rudé armády a českoslovenští vojáci.

Po druhé světové válce

Po znárodnění započalo postupné upadání lázní, které dospělo až k diskusi o jejich zrušení, která připadla shodou okolností na rok, kdy toušeňské lázně slavily sté výročí svého založení. Lázeňskou kolonádu obrůstal divoce park, pramen zanikl, zhroutila se litinová pažnice vrtu a k její opravě se nikdo neměl. Nicméně Lázně Toušeň i toto těžké období přečkaly, stejně jako vichřici v roce 1973, která vyvracela stromy, a padající kmeny vážně poškodily řadu lázeňských objektů.

V dnešní době Lázně Toušeň již dávno nemají svůj někdejší význam, ačkoli se dočkaly návštěvy osobností, jako byli papež Jan Pavel II., nebo čeští prezidenti Václav Havel, nebo Václav Klaus a Miloš Zeman. Sportovci dnes navštěvují Lázně Toušeň především proto, že je to pro ně jen krátká zajiždka z Prahy při kvalitě, kterou můžeme klidně srovnat s Třeboní nebo Františkovými Lázněmi.⁶⁸

⁶⁶ KRÁLÍK, J. *Kolonáda v Lázních Toušeni*. Lázně Toušeň: Městys Lázně Toušeň ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem jako jubilejní reprezentační publikaci 1912-2012, 2012. (bez ISBN)

⁶⁷ KRÁLÍK, J. *Kolonáda v Lázních Toušeni*. Lázně Toušeň: Městys Lázně Toušeň ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem jako jubilejní reprezentační publikaci 1912-2012, 2012. Str. 22-23.

⁶⁸ KRÁLÍK, J. *Kolonáda v Lázních Toušeni*. Lázně Toušeň: Městys Lázně Toušeň ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem jako jubilejní reprezentační publikaci 1912-2012, 2012. Str. 43-53 (bez ISBN)

3.4 Lázně Houšťka

Historie

Z historického hlediska ještě docela nedávno vyvěral minerální alkalický pramen Václavka a místní lázně navštěvovali nejen staroboleslavští poutníci, ale i sportovci a významné osobnosti své doby. Hlavní rozkvět lázní proběhl v první polovině devatenáctého století, kdy je navštívil dokonce císař František Josef⁶⁹, byly zde vybudovány sluneční lázně se zajímavou architekturou, kaple Povýšení Svatého Kříže nad minerálním železitým pramenem Matky Boží Pomocné, lázeňský dům pro pacienty trpící dnou, cévními chorobami, ekzémem, ženskými nemocemi, poruchami látkové výměny, chudokrevností, revmatismem a nervovými onemocněními. Velké zásluhy na rozvoji lázní měl toskánský velkovévoda Ludvík Salvátor⁷⁰, jehož život je úzce spjat s působením na brandýském panství.⁷¹

Podle Malebného průvodce od Jaroslava Mikulaše patřilo místní zřídlo léčivé vody k jednomu z nejvzácnějších v zemi a bylo kvalitativně srovnatelné s prameny v Mariánských lázních.

Místní minerální voda byla stáčena do lahví, a podobně jako dnešní minerálky, sycena oxidem uhličitým a prodávána jako stolní voda s léčivými účinky. Lázeňský dům se neustále rozšiřoval, až do podoby hotelu se 160 pokoji a vlastními slunečními láznemi. V těchto slunečních lázních bylo umožněno opalování a otužování pro rekreanty, v prostorách oddělených dle pohlaví. Ve třicátých letech dvacátého století zde byl vyvrtán pramen s radioaktivní vodou, který měl posloužit k dalšímu rozkvětu lázní⁷²

Budování lázní v areálu Houšťky však překazila druhá světová válka, kdy v lázních byla zřízena nemocnice a lazaret Wehrmachtu pro rekonvalescenty z ruské fronty. Lázeňský život už se po válce do Houšťky nevrátil.

⁶⁹ František Josef I (1830-1916), rakouský císař a český král

⁷⁰ Ludvík Salvátor (1847-1915), toskánský arcivévoda, cestovatel, spisovatel a geograf

⁷¹ MIKULAŠ, J. *Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí*. Tiskem a nákladem knihtiskárny Jiřího Jelena na Mělnice. (bez datace a ISBN. Sepsáno pravděpodobně mezi lety 1908-1922)

⁷² BUCHAROVIC, S., WIESER, S.: *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: LIBRI, 2001. Str. 99-101. ISBN-80-7277-048-9.

Období od konce druhé světové války až do současnosti

Po roce 1948 zde našly azyl korejské děti prchající před korejskou válkou a místní bývalý lázeňský hotel byl přebudován do přibližně dnešní podoby a přejmenován na hotel Kim Ir Sen⁷³, pod kterým ho zná většina místních lidí dodnes. Dále areál sloužil jako vysokoškolské koleje a menzy pro pražskou Univerzitu Karlovu, v současnosti již celý areál jen léta chátrá.

Houšťka je nyní součástí města Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, je známá především jako jezdecký a sportovní areál (kde trénoval sportovec Emil Zátopek se svojí ženou Danou⁷⁴ a přítelem Stanislavem Jungwirthem⁷⁵) a jako místo bývalých vysokoškolských kolejí. Slouží jako areál pro jezdecký klub Houšťka, je zde umístěna jízdárna, závodistiště i stáje a dále i volně přístupný lesopark, o jehož zkulturnění a revitalizaci se v dlouhodobém horizontu stále uvažuje. V lesoparku je dále také umístěný sportovní stadion, který nese jméno pravděpodobně nejslavnějšího brandýského rodáka, Emila Zátopka, který chodíval do Houšťky trénovat běh. Právě na běh a lehkou atletiku je celý areál sportovního stadionu zaměřený a pořádají se zde pravidelně různá sportovní utkání a zápasy, včetně Memoriálu profesora Šimka⁷⁶. V Houšťce se taktéž nacházejí tenisové kurty.

Díky stadionu Emila Zátopka a aktivitám jezdeckého klubu, proběhla v minulosti rekultivace houštěckého lesa, oprava cest, propojení Houšťky se sítí cyklostezek a drah pro in-line bruslení, oprava a vyčištění areálu letního kina v Hluchově⁷⁷, jež dlouhá léta pouze chátral.

⁷³ STŘEDOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V Kladně, příspěvková organizace. *Lázně Houšťka*. [online]. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: http://ipac.svkkk.cz/arl-kl/m-cs/detail-kl_us_auth-0234298-Lazne-Houstka/.

⁷⁴ Emil Zátopek (1922-2000), několikanásobný vítěz olympijských her, československý atlet

⁷⁵ Stanislav Jungwirth (1930-1986), významný československý atlet

⁷⁶ František Šimek (1916-1987), tělovýchovný nadšenec a profesor brandýského gymnázia

⁷⁷ Hluchovská alej, dnes součást lesoparku Houšťka. Místními obyvateli jsou slova Houšťka a Hluchov obvykle zaměňovány a vnímány jako synonyma.

3.5 Lázně Ostrov

Nedaleko Lázní Toušeň se dnes nalézá obec Zápy. Její součástí je dříve samostatná osada Ostrov, ve které bylo svého času zřízené a fungující lázeňské zařízení a sanatorium.

Právě zde vyvěral další ze sirnoželeznatých pramenů v okolí Staré Boleslavi. Místní pramen býval využíván jako lázně. Jednalo se zde především o koupele a zábaly v sirnoželezité vodě, pitné kúry a fyzikální terapie. Stejně jako v Houšťce, býval i zdejší pramen využíván pro léčbu nervových onemocnění a revmatismu, mimo to však zde byly léčeny i ženské neduhy.

Po roce 1948 jako sloužily lázně jako noční sanatorium pro zaměstnance podniku ČKD Praha. Lázně byly pro zaměstnance ČKD⁷⁸ vhodné kvůli čerpání lázní současně s nepřerušením pracovního procesu, kdy využíváním lázní nebyli zaměstnanci kráceni na mzdě, ani na kontaktu se svými blízkými.⁷⁹

Fungování nočního sanatoria bylo poměrně jednoduché. Po ranní rozcvičce a snídani byl přistaven autobus, který zaměstnance odvezl do práce a po skončení pracovního dne je navrátil zpět do sanatoria. Zde se tito pacienti před večeří a po večeří věnovali léčebné tělesné výchově, inhalacím, pitným kúram, koupelím a ostatním balneo službám až do vyhlášení večerky. V pracovní dny byl tento postup neměnný, o volných dnech bylo možné dobu věnovanou léčebným kúram protáhnout do celého dne.⁸⁰

Budova bývalých lázní Ostrov je dnes opuštěná, zcela vybydlená, chátrající a v dezolátním stavu. Poslední majitel nenašel vhodného kupce a objekt lázní od té doby pouze chátrá a obec i přilehlé okolí s ním, neboť tímto přišli o významný zdroj příjmů.⁸¹

⁷⁸ ČKD, strojírenský závod Českomoravská – Kolben – Daněk

⁷⁹ MIKULAŠ, J. *Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí*. Tiskem a nákladem knihtiskárny Jiřího Jelena na Mělníce. (bez datace a ISBN. Sepsáno pravděpodobně mezi lety 1908-1922)

⁸⁰ Vypracováno na základě rozhovoru s pamětníci, E.M.

⁸¹ BUCHAROVIČ, S., WIESER, S.: *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: LIBRI, 2001. Str. 256. ISBN-80-7277-048-9.

3.6 České Grado a Čelákovice

Nejstarší archeologické nálezy dokládají osídlení již z mladší doby kamenné. Ve dvanáctém století zde byla vybudována tvrz s románským kostelíkem. Tvrz v následujících staletích procházela různými dostavbami a přestavbami a vydržela prakticky až doposud. Její současná podoba se po rekonstrukci snaží navázat na podobu, kterou mohla tvrz mít v osmnáctém století, přičemž v současnosti slouží jako budova Oblastního muzea.⁸²

České Grado

Mezi lety 1920-1937 se jednalo o jednu z nejvýznamnějších lokalit v okolí právě díky říčním lázním na labském ostrově nazývaném České Grado. Před regulací toku Labe se jednalo, na české poměry, o natolik oblíbené výletní letovisko, že získalo příznačný název právě podle jadranského Grada. Místní pramen obsahoval mimo jiné i Glauberovu sůl a magnesium⁸³. Byly zde zřízeny říční lázně, a jak již bylo uvedeno na začátku této práce – byly sem vypravovány zvláštní vlaky, aby pokryly poptávku po dostupnosti tohoto centra. Tyto říční lázně byly věnovány především veřejnému koupání a trávení volného času celých rodin návštěvníků.

Regulace labského toku však byla nevyhnutelná a nutná z důvodu každoročních záplav v polabských obcích. Na říční lázně na Gradu se však podepsalo již vystavění zdymadla, čímž lázně přišly o přírodní průtokový systém čištění a začaly postupně zarůstat. Dnes je lokalita čistě jen rybolovným revírem a na její někdejší slávu dnes upomíná pouze skutečnost, že oblast slouží jako ložisko slatiny pro Lázně Toušeň.

⁸² ČELÁKOVICE, OFICIÁLNÍ PORTÁL MĚSTA. *Historie: Čelákovice-město Polabské nížiny*. [online]. Poslední aktualizace 20. 5. 2013. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.celakovice.cz/cs/mesto/o-meste/historie-1.html>.

⁸³ BUCHAROVIC, S., WIESER, S.: *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: LIBRI, 2001. Str. 50. ISBN-80-7277-048-9.

Čelákovice mystické

Čelákovice samotné jsou častou cílovou destinací pro vyznavače mystiky, záhad a tajemna. V roce 1966 bylo náhodou, při výkopových pracích na pozemku jednoho z místních domků objeveno pohřebiště z raného středověku, kdy kosterní pozůstatky vykazovaly zvláštní znaky pohřebního ritu.

Při studiích jednotlivých kosterních úložišť bylo seznáno, že všechny vykazují známky různých protivampyrických zásahů, jako uložení kostry, ruce za zády se znaky spoutání, kůl vražený mezi žebry, ucpání úst, zatížení kostry kameny, či uložení hlavy mimo zbytek těla. Jedná se o dosud jediné doložené pohřebiště tzv. upírů na českém území⁸⁴.

Pohřebiště „Na Mrchovláčce“ bylo mnohokrát zdokumentováno a zaneseno na veškerá moderní a dostupná přenosová média. O zvláštnostech lokálního pohřebního ritu byly popsány spousty stran a čelákovické muzeum v tomto směru vlastní zvláštní expozici věnované čelákovickým upírům. Přesto jsou stále Čelákovice známé a navštěvované právě především díky této kapitole své historie.

Cestovní ruch v této lokalitě není jinak na příliš významné úrovni, omezuje se především na pořádané akce jako tradiční a řemeslné trhy.

⁸⁴ MĚSTSKÉ MUZEUM V ČELÁKOVICÍCH. *Čelákovičtí upíři: Jak to všechno začalo*. [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z <http://www.muzeum-celakovice.com/cs/odborna-cinnost/odborne-prispevky/celakovicti-upiri.html>.

ANALYTICKÁ ČÁST

4 ORÁLNÍ HISTORIE A PAMĚTNÍCI

4.1 Vysvětlení pojmu orální historie a jeho užití pro tuto práci

Orální historie znamená pojetí historie z úst pamětníků.⁸⁵ Odedávna byly ústně přenášeny pohádky, pověsti, ale také vzpomínky a zkušenosti jednotlivých lidí i celých rodin. Zkoumání a zapisování orální historie začalo být považováno za nezbytné počátkem devadesátých let dvacátého století po konsolidaci poměrů vzniklých Sametovou revolucí, která ukončila období socialismu.

V této době se zdálo již nevyhnutelné, že mizí vzpomínky pamětníků obou světových válek v nenávratnu a že je nutné nějakým způsobem jejich svědectví zachytit a přenést pro další generace, aby se dějinné události nemusely už znovu opakovat.

Tuto orální historii tvoří vyprávění jednotlivých pamětníků, či vypravěčů, přičemž se již předem počítá s podbarvením osobním zážitkem anebo přístupem k danému konkrétnímu tématu. Její výzkum je soustředěn na akademické půdě, v publicistice⁸⁶ a žurnalistice a mezi laickou veřejností.

Pro tuto práci byl po konzultaci s vedoucím práce zvolen řízený rozhovor s pamětníky. Byli tedy kontaktováni lidé, jejichž život a (nebo) pracovní působení je nějakým způsobem spjata s popisovanou lokalitou.

⁸⁵ EAST MIDLANDS ORAL HISTORY ARCHIVE. *What Is Oral History?* [online]. [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <https://www.le.ac.uk/emoha/training/no1.pdf>.

⁸⁶ V dnešní době např. o.p.s. Post bellum.

4.2 Řízený rozhovor s pamětníky

Setkání s pamětníky proběhlo v poklidné a přátelské atmosféře. Na toto setkání přišlo pět žen ve věku od 49 do 86 let a jeden muž ve věku 55 let. Tři ženy jsou již v důchodovém věku, dvě z nich jsou původním povoláním učitelky pro základní školu a jedna pracovala jako inženýr-konstruktor. Zbývající ženy jsou učitelka na střední škole a druhá se živí jako novinářka. Muž je učitelem na základní škole a středoškolským profesorem. Budeme zde respektovat jejich přání a nebudeme uvádět v této práci celá jejich jména, pouze počáteční písmena křestního jména a příjmení.

Otázky, které byly kladeny, bývaly zodpovídaný s osobním pohledem na danou problematiku, včetně s nimi souvisejícími osobními vzpomínkami. U některých otázek bylo na základě odpovědí zjištěno, že daná otázka byla nevhodně položena, jako příliš otevřená a její výklad nebyl jednoznačný. Uvedme zde pro ilustraci několik otázek z tohoto rozhovoru, které mají význam pro tuto práci.

Do které doby by bylo, dle Vašeho názoru, možné zařadit období největšího rozkvětu dotčené lokality a jejího přilehlého okolí?

Pan P.K., 49 let, pojal odpověď na otázku poměrně historicky. Dle jeho názoru bylo obdobím největšího rozkvětu období vlády Rudolfa II.

Paní J.Ž., 62 let, odpověděla, že za tu dobu považuje období třicátých let dvacátého století, jakožto období velkých továren v Brandýse a okolí. Ačkoli tuto dobu osobně nezažila, z vyprávění svých rodičů ví, že zde bylo celkem šest pivovarů, včetně jednoho velkého, kde pracovali její rodiče.

Paní R.S., 49 let, pokládá za toto období asi tak posledních dvacet let, soudě podle zájmu lidí o toto město. Došlo k obnově zámku, vybudování cyklostezek a je pořádána řada kulturních akcí.

Paní E.M., 85 let, říká, že toto období začalo po roce 1989 a znovu zprovoznění mostů (cca 2014), kdy byla opravena i řada střech a fasád domů

Paní O.B., 86 let, tvrdí, že jistě jím bylo období růstu továrny na zemědělské stroje Melichar⁸⁷

Paní E.H., 86 let, si myslí, že tak asi posledních 10 let se město snaží něco výrazného konečně dělat.

Které období bylo/je v této lokalitě nejšťastnější?

V tomto bodě se respondenti shodovali. Nejšťastnějším obdobím bylo období růstu a rozkvětu velkých firem v Brandýse n. L. – Staré Boleslavi.

P.K.: „Doba související s rozvojem BSS, tedy šedesátá a sedmdesátá léta, kdy se stavěly byty pro zaměstnance, celkem asi 4000. Budovala se velká sídliště v Brandýse i Boleslavi. Byla tu 3 kina, z toho 1 letní, s dotovaným provozem, takže jsme jako děti chodily na odpolední představení

za 1 korunu. V Labíně, kulturním domě v Boleslavi se pořádaly taneční, čaje a zábavy, plesy, divadelní představení, koncerty...Malé podium bylo takřka v každé hospodě, hráli tam ochotníci a děti z lidušky⁸⁸, živá hudba, každou chvíli nějaké taneční zábavy. Fungoval tu i mléčný bar a mnoho dnes zaniklých obchodů, jako různé opravny, brusírny a čistírny.“

J.Ž.: „Období velkých továren, jako Melicharka⁸⁹, ZUKOV⁹⁰, výroby nanuků Laktos, JZD, budování sídliště, škol, fungování Sokola⁹¹, atletické závodění v Houšťce, funkční Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy.

R.S.: „Krom rozmachu továren, tak asi doba, kdy se začal Brandýs a Stará Boleslav opravovat. Vzniklo kvantum nových restaurací, kaváren, a tak vůbec. Dneska zase vidím pozvolnou stagnaci, ty obchody, restaurace a kavárny zase zanikají.

⁸⁷ Továrna na zemědělské stroje Melichar, později BSS – Brandýské strojírny a slévárny. Největší továrna na území obce. Zaměstnávala několik tisíc zaměstnanců.

⁸⁸ liduška, tedy lidová škola umění. Dnešní ZUŠ, základní umělecká škola.

⁸⁹ Melicharova továrna na zemědělské stroje, později BSS, Brandýské strojírny a slévárny

⁹⁰ ZUKOV, závody umělecké kovovýroby

⁹¹ V době, kdy nebyl Sokol jako tělocvičná jednota povolen, fungovala v Brandýse v Sokolovně Tělovýchovná Jednota (TJ) a v Boleslavi se chodilo do Orla

E.M.: „*Krásný byl spolkový život. Lidi chodili zpívat, tancovat, i se chodilo společně na stavby, cvičit na Spartakiádu.*“

E.H.: „*Nejšťastnějších je posledních 5 let, asi. Konečně se dá někam jít, konečně to začíná nějak vypadat.*“

O.B.: „*Taky doba továrníků, Melichar, později BSS, ZUKOV, byla to doba, kdy byly všechny obchody a služby tady, ve městě. Kdy lidi měli práci tady, ve městě a nemuseli dojíždět na Prahu. Šťastný byl spolkový život, aktivita všech spolků, lidi měli zájem se účastnit dění ve městě, řady akcí a brigád.*“

S čím se poji Vaše vzpomínky na dětství v této lokalitě?

Teprve na základě odpovědí na tuto otázku bylo zjištěno, jak nevhodně byla formulována. Odpovědi byly silně osobně zabarvené a nepřinášely mnoho informací o městě jako takovém.

O.B.: „*Vzpomínám na krásné procházky do Houštky, která byla krásně upravena jako lázeňské místo, všude byly lavičky, všude plno kvetoucích růží, v budově slunečních lázní byla restaurace s občerstvením, kde jsme jako děti dostávaly zmrzlinu.*“

E.H. stručně odpověděla, že ona zde dětství neprožila, bydleli v Hlavenci, ona sem začala dojíždět až do gymnázia, asi tak v deseti letech.

E.M. strávila dětství v Praze, do Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi se přistěhovali až později.

R.S.: „*Dětství tady připomínalo Poláčkovu knihu Bylo nás pět. Nekonečné výpravy za dobrodružstvím, do přírody, s partou kamarádů kolem sebe, svoboda, jakou dnešní děti už nezažijí.*“

J.Ž.: „*Dětství tu znamenalo chození na balet pro ty šikovnější a pro ty ostatní do rytmiky. Chodili jsme do Sokola, do pionýra, do kina na odpolední představení za korunu, výstavy obrazů v knihovně, hráli si s kamarády přímo na ulici, kde projelo auto dvakrát za den, a kreslili křídami na asfalt a jezdili hodně na kole.*“

P.K.: „*Vzpomínám si hlavně na nádherné vztahy dospělých a dětí. Lidi se i víc na sebe usmívali. Udržovaly se tradice, chodili jsme řehtat, na koledu hodovat, pálit čarodějnice,*

bruslit na místní rybníky...Těšili jsme se i na školní Akademie⁹², vystoupení rytmiky, koncerty...

Pamatujete si období rozkvětu některých míst v lokalitě, která jsou dnes již zapomenuta, nebo takřka zapomenuta?

Jak bylo zjištěno, těmto lidem nejvíce schází nějaké kulturní centrum, či kulturní dům, jehož funkci dříve zastával Kulturní dům Labín, než byl zprivatizován a následně zrušen. Pamětníci jej opakovaně označovali za místo společenských setkání, pořádání přednášek, plesů, tanečních kurzů a zábav. Jeho funkce se dnes snaží přebírat hned několik institucí, ať již Městská knihovna Eduarda Petišky, kde se pořádají přednášky a besedy, včetně cestovatelských promítání, nebo budova muzea, která se s ní o tuto funkci dělí, nebo nově zrekonstruovaná budova kočárovny u brandýského zámku. Taneční kurzy našly své místo v jídelně ZŠ Palachova (dříve 3. základní škola), karnevaly a zábavy v budově Sokola. Chybí jim však nějaký základní, sjednocující prvek.

P.K. Sdělil, že Labín skončil s érou BSS, taneční kurzy se přestěhovaly na 3.ZŠ, ale z Labína je nyní herna a z kolejí v Houšťce vybydlený dům duchů. Skončila podle něj i řada drobných provozů, které byly dobré anebo zajímavé, jako pekárny u Jand'ourků pod kinem, výkup králíčích kožek, malá divadelní scéna, zchátralé letní kino, skončila i éra volného koupání na Probošťáku⁹³. Zbytečný, nebo přinejmenším zbytečně velký průklest zlikvidoval stromy okolo toku Labe. Nyní je každá plocha volné přírody zastavěná a orná půda se přeměňuje na stavební parcely.

J.Ž. schází zrušená divadelní scéna v domě u Petříků, dříve živý dům s hospodou „Na Rychtě“, který zmizel při budování ZŠ Na Výsluní (dříve 5. ZŠ), nebo Fextův dům na křižovatce u Záložny. Mrzí ji i zrušení Labína, kde se pořádaly zábavy a plesy. Maturanti nyní musí pořádat ples v jiných městech, jako jsou Neratovice, Čelákovice, anebo Mladá Boleslav.

⁹² Akademie je tradice školních představení, kdy si třídy a samy secvičují drobná divadelní představení, hry na hudební nástroje, zpěv a tanec. Tato akce je pořádána dodnes a je organizována kompletně pouze žáky a studenty, bez větších zásahů dospělých. Žáci si sami musí zajistit prostory, zorganizovat a připravit program, včetně pronájmu prostor a jeho zaplacení z prodeje vstupného.

⁹³ Probošťská jezera

R.S. zmiňuje úpadek lesoparku v Hluchově, který je zbytkem původního lužního lesa, kde si jako děti hrály. Dnes je to místo zarostlé houštím, dost často plné odpadků, hrůza pohledět.

E.M. podotkla, že sice řada věcí schází, ale že celkově se situace teď lepší. Že byla opravena budova muzea, přebudována kočárovna atd.

E.H. se zde vyjadřovat nechtěla, neboť se sem přistěhovali až později.

Paní O.B. chybí nějaké větší kulturní centrum, nějaký nástupce Labína, který byl po privatizaci zrušen a navrhuje k tomuto účelu využít například prostor bývalé Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.

Které ze zapomenutých míst Vám osobně nejvíce chybí?

P.K.: *„Asi lokalita Ostrůvku, výrazně ochudla, zmizel i Palouček. Rybník Hyklák byl zavezen odpadem. Byla dotčena i lokalita U Světic. Kolem cyklostezky už nerostou třešně, ale jen okrasné drobnoploché jabloně. Chybí volný horizont od strání Na Spořilově až k Proboštáku a dál.“*

J.Ž.: *„Živé scény v Houšťce, Mírové slavnosti, na které jsme se jako děti těšili. Byly tam poutě, trhy, vystoupení známých zpěváků, sportovní akce Svazarmu, střelnice, výcvik psů, jízda na koních, a tak. Po řadě povodní je Hluchov jen areál s málo udržovanými cestami, prázdnou a vybydlenou budovou slunečních lázní a vybydlenou vysokoškolskou kolejí. Labín taky zanikl, BSS v úpadku jen chátrá a rozpadá se.“*

R.S.: *„Chybí mi místa, kam jsme si chodily jako děti hrát a kam se dalo jít ještě před dvaceti lety aspoň na procházku se psem. Dnes tam všude postavili nové domy a vily. A to většinou takové, které se svým architektonickým charakterem k okolí ale vůbec nehodí.“*

O.B.: *„Teď je asi už nutné opravit Hluchov, dokud je ještě co opravovat. Dřív tam bylo čisto, záhony s květinami, lavičky pro odpočinek. Dneska je tam už vše jen zarostlé a zpustlé.“*

Dámy E.M. a E.H. se k tématu nevyjádřily, protože se nepovažují za rodačky z místa.

Kdy nejvíce, podle Vás, byla obec a její okolí nejnavštěvovanější?

Paní O.B. se zdá, že období, kdy do obce přichází nejvíce návštěvníků je právě teď. Od doby, co opravili silnice, zámek, upravili Panskou zahradu a okolí, tak lidé jezdí na pořádané akce na zámku, jako je Audience u císaře Karla I., akce z období Rudolfa II., Pietní akty u hrobů padlých nebo historické bitvy a dobývání zámku. Nebo třeba akce pro děti, jako Hopsa Hejsa do Brandejsa, nebo pout'ová část s kolotoči při svatováclavských slavnostech.

Paní R.S. je rozhovořila o poutích do Staré Boleslavi a historických akcích na zámku, že tyto akce zvyšují povědomí o tomto městě po celé ČR. Myslí si, že to je něco, co dlouhá léta tady v obci chybělo, Brandýs a Boleslav žily životem zapadlých venkovských měst, jakých jsou u nás v ČR celé desítky.

J.Ž. považuje za dobrý krok znovuobnovení svatováclavských slavností a Národní svatováclavské pouti. I Rekonstrukci zámku považuje za podařenou. Sice byla přetřena sgrafitová výzdoba, ale všude, kde ji bylo možné obnovit a zachovat, tam části byly obnoveny. Akce na zámku lákají každoročně více a více návštěvníků a je znát, že si na ně lidé už zvykli a už chodí i bez ohledu na počasí. Výstavy v muzeu a kočárovně, koncerty v kině anebo na nádvoří zámku taky mají své publikum. V tomto bodě se s paní J.Ž. zcela ztotožňuje i pan P.K.

Dámy E.H. a E.M. se domnívají, že jak dříve byla navštěvovanější Stará Boleslav kvůli poutím, ať již mariánským anebo svatováclavským, pak dnes spíše láká lidi Brandýs, právě kvůli již zmiňovaným akcím na zámku.

Pokud bychom srovnávali minulost a současnost místních atraktivit, jako jsou např. pouti do Staré Boleslavi nebo návštěvy zámku, jak hodnotíte v tomto srovnání dnešní dobu oproti té minulé?

Dámy E.H. a E.M. souhlasily, že nyní jsou pořádané akce zcela jiného formátu, než jaké byly v minulosti. Pokud bychom pominuly počet návštěvníků, tak se změnil i celý charakter pořádaných akcí. Dnes jsou akce častější, mohutnější, barevnější, hlasitější, dražší, ale taky mnohdy i přínosnější. Pro děti, které nikdy nechodily do Sokola anebo aspoň nelezly po stromech je to vlastně jedna z mála možností, kdy se opravdu mohou zabývat něčím

„venku“. Nebo u střelnic – dřív se děti učily střílet se vzduchovkou už od školního věku, dneska drží vzduchovku poprvé na pouťové střelnici až někdy v pubertě.

Ostatní zúčastnění se shodují na tom, že dnes je to celkově daleko živější město, ale je to dáno i dobou, která je úplně jiná, než byla ta předchozí.

Čím by mohl být ještě Brandýs nad Labem – Stará Boleslav v dnešní době ještě více atraktivní?

Všichni respondenti se shodují, že správa města má docela dobře nakročeno k vybudování velice dobrého renomé. Občas sice nerozumí krokům, které město podniká, a nejspíše by ocenili, kdyby jim tyto kroky byly nějak komunikovány předtím, než jsou započaté než jako dnes, v jejich vlastním průběhu anebo až po jejich uskutečnění. Mohlo by se zdát, že rekonstrukce celého souměstí, která postupně probíhá, nebyla příliš dobře naplánována.

Všichni oceňují aktivity občanských sdružení a Městské historické gardy, které se snaží o zvýšení zájmu o tuto obec. Starší dámy taktéž zmiňují, že Univerzitu třetího věku, kterou pořádá místní Gymnázium, navštěvují senioři i z Prahy, nebo dokonce z Říčan a Příbrami, ačkoli by jistě našli něco blíže k jejich bydlišti, tak přesto si zvolili dojíždět až do Brandýsa.

4.3 Výsledné zhodnocení

Podle dotázaných chybí městu kulturní centrum, náhrada za zrušený Kulturní dům Labín, který by mohl být sjednocujícím prvkem pro pořádané kulturní a společenské akce. Tento kulturní dům by bylo možné využít i v rámci Národní svatováclavské pouti, ve smyslu infocentra pro poutníky, nebo jako možnost k poskytnutí dalších doplňkových služeb. Obec k tomuto bodu může využít některou z budov, které v uplynulých letech ztratily svou původní funkci, jako je např. budova bývalé Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.

Vyšlo najevo, že ačkoli by pamětníci našli řadu věcí, které by se dali městu vytknout, či které městu chybí, jsou vlastně v obci relativně spokojeni. Shodli se, že v současné době je návštěvnost souměstí daleko vyšší, než byla v minulosti, a to především díky řadě pořádaných kulturních akcí.

Respondenti si uvědomují důležitost kroků, které městská samospráva podniká, zdá se jim však, že jsou nedostatečně informováni o samotném průběhu a konsekvencích, které tyto kroky přináší. Rozumí situaci, že je potřeb řadu věcí opravit a změnit, ale obávají se, že tyto změny nejsou dostatečně dopředu naplánované vzhledem k chybějícím plánům na řešení dopravní situace a objízďkách rozestavěných úseků. Objízdné trasy nejsou dostatečně značené a jejich úseky jsou přetěžované osobní i nákladní přepravou. Řada ulic, kterými jsou tyto objízdné trasy vedeny, nemá pro tuto funkci dostatečné parametry, ulice není dost široká pro průjezd nákladních vozidel a autobusů, což má za následek setrvalé poškozování chodníků a budov podél této cesty. Vzhledem k faktu, že pokračující proces rekonstrukce cest je v dlouhodobém plánu města, pak by možná stálo za zvážení přijetí nějakých opatření a řešení.

5 POTENCIÁL A MOŽNOSTI ROZVOJE OBLASTI

Území souměstí Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi a blízkého okolí má velký potenciál rozvoje a zdá se, že si to místní samospráva uvědomuje. V informačních materiálech vydávané městem či výraznými osobnostmi Brandýsa, jako je např. pan Milan Novák se svojí ženou Ninou Novákovou, se uvádí celé portfolio činností, které byly v uplynulých letech uskutečněny na území města. Ale jak bývá hned přiznáváno, investice „pod zem“ nejsou tolik vidět a nejsou proto tak občansky vděčné, nakolik jsou nezbytným předpokladem pro fungování města samotného a jakýkoli rozvoj případného cestovního ruchu.

Kupříkladu opravy vodovodního a kanalizačního vedení v obou městských částech už byly naprosto nezbytné, ale po položení vnější vrstvy povrchu není zřejmé, že proběhla kompletní rekonstrukce vedení.⁹⁴

Oproti neutěšenému stavu města, který mělo do roku 1989, kdy po dlouhá léta nebylo do oprav a rozvoje nijak investováno, se současný stav blíží vizím navrhovaných místní samosprávou.

⁹⁴ NOVÁK, M.: *Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 1989-2014*. Brandýs nad Labem-Stará Boleslav: Město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2014. ISBN: 978-80-260-6811.

Z logického hlediska je pochopitelné, že tyto investice do infrastruktury města, dopravy, zlepšování stavu a vzezření jednotlivých budov není dána pouze pokusem o zviditelnění své činnosti a ospravedlnění investovaných částek, ale jako prvotní krok k následujícímu opětovnému pozvolnému rozvoji cestovního ruchu v této oblasti.

Potenciál rozvoje cestovního ruchu obecně hodnotíme podle stavu jednotlivých předpokladů rozvoje. Tyto parametry nazýváme předpoklady cestovního ruchu a dělíme je na realizační, selektivní a lokalizační⁹⁵. Tyto parametry jsou sice předpokladem pro vznik cestovního ruchu samotného, ale zároveň zde spatřujeme i potenciál a možnosti jeho rozvoje. Nelze ovlivnit zcela všechny parametry, ale lze je akceptovat, přizpůsobit se jim a využít poskytovaných možností.

5.1 Lokalizační předpoklady

Lokalizační faktory dělíme obvykle na přírodní a kulturní.

Přírodní předpoklady – stav⁹⁶

Abychom vztáhli tyto parametry přímo na dotčenou lokalitu, jedná se zde o úrodnou Polabskou nížinu situovanou v mírném podnebném pásmu, ostatně stejně jako celá Česká republika. Oblastí protékají především řeky Labe a Jizera. Oblast je zemědělsky bohatá na cukrovou řepu, obilniny a olejnaté rostliny.

Bohatství minerálních pramenů je, jak již bylo výše mnohokrát uvedeno, spíše historické než v současnosti využitelné, neboť regulací řek byly tyto minerální prameny staženy velice hluboko a jejich čerpání by si vyžádalo investice do hlubinných artézských vrtů, avšak tato činnost by v dnešní době nebyla pravděpodobně ekonomicky výnosná, únosná, ba dokonce ani využitelná.

⁹⁵ SYSEL, J.: *Cestovní kancelář, cestovní agentura a informační středisko v cestovním ruchu*. 2.rozšířené vyd. Praha: VŠH Praha, 2010. ISBN 978-80-87411-07-0.

⁹⁶ HOTELOVÁ ŠKOLA, VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA HOTELNICTVÍ A TURISMU A JAZYKOVÁ ŠKOLA S PRÁVEM STÁTNÍ JAZYKOVÉ ZKOUŠKY PODĚBRADY. *Předpoklady cestovního ruchu v ČR* [online]. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: https://www.hsvos.cz/moment/ZCR_Zemepis_CR/03_Predpoklady_cestovniho_ruchu_v_CR.pdf

Přírodní předpoklady – zhodnocení

Lze využít možností, které poskytuje silné zalesnění v okolí Staré Boleslavi ve směru na Mělník, či Lysou nad Labem, kde je hojnost hub a lesních plodů pro zatraktivnění lokality. Lesní cesty jsou propojovány sítí cyklostezek a cest pro in-line brusle s okolními obcemi. Tuto snahu rozvoje lze hodnotit jako vysoce pozitivní, která má schopnost rozšířit dobré povědomí o oblasti mezi lidmi vyznávajícími aktivní způsob života.

Rovněž běžecké tratě a cyklotrasy podél toku Labe si zaslouží vyčištění a zkvalitnění povrchu, neboť spojují hned několik měst v regionu. Tuto situaci by bylo pravděpodobně potřeba lépe komunikovat veřejnosti, v čem je možné spatřit jistou schopnost k dalšímu rozvoji.

Jednoznačně kladně lze taktéž hodnotit snahu o vyčištění a rekultivaci labských břehů, kdy byla obnovena původní lidová plovárna a byla zároveň k ní přivedena cyklostezka pro snazší dopravní obslužnost.⁹⁷

V současnosti je využíván tok Labe v Brandýse pro kanoistický areál, přičemž tato informace, zdá se, není obecně příliš komunikována veřejnosti, ačkoli se kanoistika řadí spíše k méně preferovaným sportům dnešní doby.

Město Brandýs nad Labem-Stará Boleslav má velký potenciál v přírodních poměrech. Díky propojení se sítí cyklostezek se daří přilákat větší množství návštěvníků, kteří jsou zvyklí trávit svůj volný čas aktivním způsobem. Prostor pro zlepšení lze vidět ve smyslu vyšší informovanosti a komunikaci místních atraktivit těmto návštěvníkům. Využít např. certifikace Cyklisté vítáni, která umožňuje cyklistům najít turistické cíle dostupné na kole, místa s občerstvením a ubytování pro cyklisty. Dalo by se využít i upravených tras v Hluchově pro in-line bruslaře s variantou zapůjčení in-line bruslí, kol a koloběžek. Prostory bývalých kolejí a slunečních lázní by tímto ještě alespoň z části mohly najít jiné využití, než pouze dalších staveb pro „URBEX⁹⁸“, kterému se v současné době věnuje jen malé množství lidí. Tato varianta by stála za zvážení pouze tehdy, pokud již není statika staveb výrazně narušena.

⁹⁷ Zdroj – vlastní návštěva, vlastní zkušenost

⁹⁸ URBEX, neboli Urban Exploration. Jedná se o průzkum opuštěných míst a budov a jejich fotodokumentace. Základním pravidlem je: „Neodnášej nic než fotky, nezanechávej nic než stopy.“

Kulturní předpoklady – stav⁹⁹

Kulturně je oblast značně na výši, neboť je její bohatá historie závazná pro celou republiku. V posledních letech byla opravena sgrafitová výzdoba zámku v místech, kde se dochovaly alespoň náznaky, či byly zachovány alespoň nějaké podklady pro její obnovu. Jak již bylo uvedeno, souměstí disponuje velkou řadou sakrálních památek a odehrává se v něm řada kulturních a společenských akcí.

Kulturní předpoklady – zhodnocení

Lze chápat celkovou rekonstrukci dopravních sítí ve městě jako budování silného potenciálu pro přilákání návštěvníků pro město do budoucnosti. Je pravděpodobné, že menší akce, jako cestovatelské besedy a promítání v místní knihovně jsou pořádány spíše pro místní občany než za účelem přilákání návštěvníků ze širšího okolí. Instalací informačních cedulí o místních zajímavostech a pamětihodnostech a využitím webových portálů jako třeba kudyznudy.cz, kamsdetmi.com, cyklistevitani.cz, apod. by se mohla zvýšit návštěvnost a taktéž příjmy z cestovního ruchu pro celou oblast.

Taktéž by bylo možné se inspirovat nápadem, který je využit např. v Krkonoších, kde se poblíž zajímavých lokalit vybuduje „hra“, nebo „opičí dráha“ s tematickým zaměřením. Pokud chceme informovat návštěvníky o kupříkladu o lokálním druhu zvířete, je možné jej přiblížit návštěvníkům pomocí vybudování stezky, kde si lidé vyzkouší, jak se protáhnout úzkým tunelem, kličkovat před „predátory“, apod. Tyto „dobrodružné stezky“ či „prolězačky“ mají úspěch mezi dětmi i mezi dospělými, navíc se stále jedná o věc nezvyklou a lidmi dosud „neokoukanou“.

⁹⁹HOTELOVÁ ŠKOLA, VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA HOTELNICTVÍ A TURISMU A JAZYKOVÁ ŠKOLA S PRÁVEM STÁTNÍ JAZYKOVÉ ZKOUŠKY PODĚBRADY. *Předpoklady cestovního ruchu v ČR* [online]. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: https://www.hsvos.cz/moment/ZCR_Zemepis_CR/03_Predpoklady_cestovniho_ruchu_v_CR.pdf

5.2 Realizační předpoklady¹⁰⁰

Doprava – stav

Celé území je protkáno hustou sítí silnic a dálnic a těží z blízkosti hlavního města. Většina cest je v současné době po celkové rekonstrukci, a proto se nachází v relativně dobrém stavu. Oblast je zahrnuta do systému Pražské integrované dopravy a současně i do dálkových autobusových linek. Proběhla komplexní rekonstrukce spojovacích mostů přes Labe mezi Brandýsem nad Labem a Starou Boleslaví a zároveň i opravy některých kilometrů dálnice D10 ležících v okolí souměstí.

Je zde hustá síť i silnic nižších tříd, které spojují centrální obce (tedy Brandýs nad Labem-Starou Boleslav) s obcemi v okolí, jako je Kostelec nad Labem, Polerady, Brázdim, Dřevčice, Zápy, Záryby, Ovčáry, Křenek, Kostelní a Sudovo Hlavno, Hlavenec, Lysá nad Labem atd. Tyto silnice jsou intenzivně využívány jak pro přepravu osobními vozy, tak i nákladní přepravu nákladními auty.

V dotčené oblasti se též nachází železnice, která vede několika směry a spojuje lokalitu s většími městy v okolí. Ve Staré Boleslavi, ani v Brandýse však v současnosti nehraje větší roli, naopak význam spíše ztratila s rozvojem silniční dopravy. Skrze brandýskou část směřují pouze osobní vlaky směrem na Čelákovice a Lysou nad Labem, kde navazují přípoje do Prahy a ostatních měst, či na druhou stranu směrem Neratovice.¹⁰¹

Staroboleslavské nádraží se nachází v nevýhodné poloze až v lese za obcí, za vojenskými kasárnami. Zde však je železniční spojení intenzivnější, než v brandýské části souměstí, vlaky jezdí směrem k Lysé nad Labem a na druhou stranu, k Ústí nad Labem. Zde je již možné využívat nejen osobních železničních vlaků, ale taktéž rychlíků.

Železniční spojení však v dotčené oblasti není dominantním způsobem dopravy. Většina cestujících se soustřeďuje spíše na dopravu silniční, tedy přepravu osobními automobily

¹⁰⁰ HOTELOVÁ ŠKOLA, VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA HOTELNICTVÍ A TURISMU A JAZYKOVÁ ŠKOLA S PRÁVEM STÁTNÍ JAZYKOVÉ ZKOUŠKY PODĚBRADY . *Předpoklady cestovního ruchu v ČR* [online]. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: https://www.hsvos.cz/moment/ZCR_Zemepis_CR/03_Predpoklady_cestovniho_ruchu_v_CR.pdf

¹⁰¹ KOČÍ, M.: *Tradice turistiky v regionu Brandýs nad Labem*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí bakalářské práce: René Petráš.

a autobusy. Autobusová doprava je v obou městech dominující a dokládá to velikost autobusových nádraží v obou obcích.¹⁰²

Lodní doprava je zde využívána spíše po stránce nákladní, nebo naopak výletní. Na Labi mezi Brandýsem a Starou Boleslaví se přímo nachází zdymadlo usnadňující průjezd touto trasou. Lze proto uvést, že využití tohoto typu dopravy je ve zdejších kraji minimalistické a je běžnými návštěvníky využívána pouze sporadicky.

Letecká doprava zde nemá žádné letiště, proto jí zde není využíváno. Nejbližší letiště pro osobní přepravu se nachází v Praze, přičemž pro vojenské a sportovní účely je letišť v okolí více. Mezi Starou Boleslaví a obcí Borek se nachází letiště aeroklubového typu, které bylo vybudováno místními nadšenci pro pilotování ultralehkých, sportovních letadel nebo rogalisty.

Doprava – zhodnocení

Dopravní situace se v lokalitě v posledních letech výrazně zlepšila. Díky rekonstrukci mostů a silničních povrchů se usnadnil průjezd veškerých silničních vozidel. Kompletní rekonstrukce silnic v tomto kraji stále ještě probíhá, a proto není dostatečně možné tuto problematiku hlouběji zhodnotit na tomto místě. U železniční dopravy se sice ze strany státu připravuje celková rekonstrukce trati mezi Kolínem a Ústí nad Labem, jehož součástí by měla být i oprava železniční stanice Stará Boleslav, pro souměstí by však bylo přínosnější lepší spojení do hlavního města, které ve srovnání se silniční dopravou není v současné době konkurenceschopné.

¹⁰² KOČÍ, M.: *Tradice turistiky v regionu Brandýs nad Labem*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha . Vedoucí bakalářské práce: René Petráš.

Ubytovací kapacity – stav ¹⁰³

Ubytovacích kapacit v lokalitě není mnoho, převážná většina z nich se nalézá v centrální obci Brandýs, po okolí již pak minimální množství.¹⁰⁴ Kvalita a kategorie ubytovacích kapacit, stejně jako množství lůžek se průběžně mění v závislosti na konkrétních provozovatelích jednotlivých ubytovacích zařízení a taktéž v závislosti na čase. V průběhu několika uplynulých let se kategorizace většiny místních hotelů pohybovala oběma směry od ekonomické třídy, po vyšší a zase zpět, jak umožňovala ekonomická situace v zemi a finanční možnosti jejich majitelů.

Je možné využití služeb hotelů, jako je např. Sportcentrum, jež má dlouhou historii v této lokalitě a slouží nejen jako hotel a ubytovací zařízení, ale pro své sportovní zázemí taktéž k pořádání různých zápasů a sportovních utkání.

Nachází se zde taktéž několik ubytoven a privátních ubytovacích pokojů, neboť řada z místních pronajímá buď celé byty anebo alespoň pokoje pro krátkodobý a dlouhodobý pronájem. V lázních Toušeň funguje stabilně ubytovací zařízení pro lázeňské hosty.

Ubytovací zařízení – zhodnocení

Současné množství i kvalita ubytovacích kapacit zcela postačuje potřebám lokality. Změna by byla nutná pouze tehdy, pokud by nastal nějaký výraznější obrat v přílivu návštěvníků, s čímž se však v dohledné době nedá nijak výrazně počítat.

Brandýs nad Labem – Stará Boleslav pro svou blízkost ku Praze slouží jako základna pro pracovníky dojíždějící za prací do hlavního města. Využívají zde nižších (maloměstských) cen a současně komplexní občanské vybavenosti.

¹⁰³ KOČÍ, M.: *Tradice turistiky v regionu Brandýs nad Labem*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí bakalářské práce: René Petráš.

¹⁰⁴ KOČÍ, M.: *Tradice turistiky v regionu Brandýs nad Labem*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí bakalářské práce: René Petráš.

Stravovací zařízení – stav

O poznání více než ubytovacích, je zde počet restauračních a stravovacích zařízení. Jejich počet je taktéž proměnlivý, podobně jako jejich cenové rozpětí. Stabilní a oblíbené provozy zde mají mnohaletou historii, jako například Pizzerie Felicita, Restaurace Záložna, anebo v boleslavské části oblíbená Restaurace v Pivovaře. V okolních obcích je restaurací a ubytovacích prostor již jen minimální množství¹⁰⁵.

Stravovací zařízení – zhodnocení

Obecně vzato Brandýs nad Labem-Stará Boleslav není charakteristickým střediskem cestovního ruchu, a proto nepovažuje za nezbytně nutné budování dalších ubytovacích kapacit, restauračních a stravovacích provozů. Pro zabezpečení provozu města ve stavu, v jakém momentálně se město nalézá, současné počty těchto zařízení plně postačují.

5.3 Selektivní předpoklady

Selektivní předpoklady-stav¹⁰⁶

Selektivní předpoklady hodnotí bezpečnostní a politickou stabilitu, vyspělost a životní úroveň. Při přenesení tohoto hlediska na dotčenou lokalitu můžeme uvést, že se v tomto případě jedná o standartní obec menších rozměrů a počtu obyvatel. Politicky kopíruje rozložení sil podobně jako v nedalekém hlavním městě, v tomto bodě tedy nijak nenarušuje průměr.

¹⁰⁵ KOČÍ, M.: *Tradice turistiky v regionu Brandýs nad Labem*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí bakalářské práce: René Petráš.

¹⁰⁶ HOTELOVÁ ŠKOLA, VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA HOTELNICTVÍ A TURISMU A JAZYKOVÁ ŠKOLA S PRÁVEM STÁTNÍ JAZYKOVÉ ZKOUŠKY PODĚBRADY. *Předpoklady cestovního ruchu v ČR* [online]. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: https://www.hsvos.cz/moment/ZCR_Zemepis_CR/03_Predpoklady_cestovniho_ruchu_v_CR.pdf

Selektivní předpoklady – zhodnocení

Lokalita má méně stabilní základnu pro propagaci cestovního ruchu. Propagaci území jako destinace cestovního ruchu se věnují především právě neziskové organizace a místní spolky. Funguje zde aktivní spolek přátel vojenské historie, Městská historická garda – zámek Brandýs nad Labem jakožto šermířský spolek, funkční sdružení sokolů, skautské oddíly, mažoretky, taneční spolky a skupiny, pěvecké sbory a divadelní ochotnické spolky.

5.4 Doplnkové a informační služby

Brandýs nad Labem-Stará Boleslav vlastní řadu sportovišť, jak již bylo výše několikrát uvedeno. Bazén bývalé Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy je otevřený a přístupný veřejnosti, podobně jako lezecká stěna umístěná v suterénních prostorách bývalé budovy fakulty.

Hotel Sportcentrum se v současnosti nachází před uskutečněním rozsáhlé rekonstrukce a je tedy jeho provoz lehce omezen, avšak pouze jako dočasné řešení. Poskytuje kromě veřejného přístupu na svá sportoviště i balneoslužby ve formě sportovních a rekondičních masáží a některých dalších druhů fyzikální terapie.¹⁰⁷

Mezi další sportoviště můžeme zařadit již zmíněný Stadion Emila Zátopka pro lehkou atletiku v Houšťce. Rovina Polabí a labské břehy a háje obecně poskytují taktéž terén běžcům, bruslařům na in-line bruslích a cyklistům.

Informační služby v obci obstarává Informační centrum při Městském úřadu v Brandýse nad Labem. Slouží převážně jako informační středisko o akcích pořádaných zde i v přílehlých obcích. Funguje taktéž jako prodejna suvenýrů.

¹⁰⁷ Zdroj – osobní návštěva místa.

ZÁVĚR

Tato práce monitoruje historii centrálních obcí dotčeného regionu, podobně jako jejich okolí. Uvádí informace o vlastním začátku cestovního ruchu jako celku, dále se jej snaží zaměřit k jeho moderním počátkům a kořenům, přičemž se soustřeďuje na uchopení lokality jako takové v jejím historickém kontextu a souvislostech s cestovním ruchem v oblasti.

Hypotézu, tedy, že za úpadkem některých míst v lokalitě stojí obě světové války a poválečné rozdělení sfér vlivu v Evropě, je možno po prostudování pramenů vážících se k tematice podpořit, ale ne v jejím plném rozsahu. Lokalita samotná sice v poválečných letech nikdy již nedosáhla své bývalé slávy z doby první poloviny dvacátého století, avšak na vině je více ekonomické působení, kdy do infrastruktury a památek bylo v druhé polovině dvacátého století vedeno minimum investic. Objekty silného historického významu byly využívány

k běžným účelům, např. brandýský zámek sloužil jako byty, či kanceláře, kostel sv. Vavřince jako skladiště a hrozilo mu přebudování na tělocvičnu. Je možné tedy usuzovat, že větší vinu na úpadku nese období socialismu.

Pro další rozvoj cestovního ruchu v dotčené lokalitě lze kladně hodnotit znovuoživení poutí do Staré Boleslavi a plán komplexní rekonstrukce památek a infrastruktury. Tento plán vedený v dlouhodobém časovém horizontu se snaží napravit stav, do kterého se lokalita dostala ve druhé polovině dvacátého století. Je však pravdou, že tyto kroky by mohly být ze strany vedení souměstí o něco lépe komunikovány ve vztahu k občanům města.

V rámci posuzování jednotlivých předpokladů rozvoje cestovního ruchu v dotčené lokalitě je poněkud překvapující skutečnost, že stále platí myšlenka, kterou vyslovil již Jaroslav Mikulaš ve svém *Malebném průvodci*, tedy že chabé železniční spojení je městu ke škodě. V tomto směru je možné pouze zmínit fakt, že ani takřka sto let od doby, kdy byl *Malebný průvodce* vydán (tedy někdy mezi léty 1908-1922) se v tomto směru nic pořádně nezměnilo. Vůdčí postavení v rámci dopravy v regionu zaujala silniční doprava. U dalších předpokladů rozvoje cestovního ruchu je situace relativně stabilizovaná a plně dostačuje potřebám dotčené lokality. Na tomto místě je však potřeba také zmínit, že díky umístění dotčené lokality je zde poměrně velký potenciál rozvoje cestovního ruchu spojeného s cyklistikou, neboť díky budování nových cyklostezek je zde značný prostor pro jeho větší rozšíření.

Závěrem je třeba uvést, že v průběhu sběru informací k této práci jsem byla nucena zcela kompletně přebudovat a přeformulovat vlastní názor na fungování obce samotné. Ráda bych na tomto místě vyzdvihla a jmenovala zde knihu Milana Nováka, s prostým názvem Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, která způsobila změnu tohoto názoru z negativního vnímání na pochopení a akceptaci kroků, které obec směřem k cestovnímu ruchu podniká.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura – prameny

1. BUCHAROVÍČ, S., WIESER, S.: *Encyklopedie lázní a léčivých pramenů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: LIBRI, 2001. ISBN-80-7277-048-9.
2. HESKOVÁ, M. a kolektiv: *Cestovní ruch pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-948-3.
3. HOJDA, Z. Cesty a cestovatelé v raném novověku. *Cestování včera a dnes. Tourism Yesterday And Today. Revue pro průvodce a pracovníky cestovního ruchu. Hlavní směry vývoje cestování a cestovního ruchu v České republice a ve střední Evropě v 19. – 21. století*. 2007, roč. 4, č. 3. Vysoká škola obchodní v Praze, o.p.s. ISSN 1214-6501
4. KOČÍ, M.: *Tradice turistiky v regionu Brandýs nad Labem*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí bakalářské práce: René Petráš.
5. KRÁLÍK, J.: *Kolonáda v Lázních Toušeni*. Lázně Toušeň: Městys Lázně Toušeň ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem jako jubilejní reprezentační publikaci 1912-2012, 2012. (bez ISBN)
6. KRÁLÍK, J.: *Městys Lázně Toušeň. Průvodce lázeňským místem a okolím*. Lázně Toušeň: Vydal městys Lázně Toušeň ve spolupráci s Okrašlovacím spolkem, 2009. (bez ISBN)
7. KURANDA, M.: *Z Prahy do Staré Boleslavi Svatou cestou podél čtyřiačtyřiceti kapliček a Svatováclavskou cestou ze Staré Boleslavi do Prahy*. 1.vyd. Stará Boleslav: Tiskárna Jiskra, spol. s. r. o, 2009. ISBN 978-80-254-3648-6.
8. LOYDA, V., ŠPAČEK J.: *Hlas domova 2*. 1.vyd. Čelákovice: Městské muzeum v Čelákovících, 2000. ISBN: 80-902328-4-1.
9. MAREŠ, V.: *Nové netradiční formy cestovního ruchu*. Brno, 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta ekonomicko-správní. Vedoucí bakalářské práce: Jiří Vystoupil.
10. MIKULAŠ, J.: *Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí*. Tiskem a nákladem knihtiskárny Jiřího Jelena na Mělníce. (bez datace a ISBN. Sepsáno pravděpodobně mezi lety 1908-1922).

11. MRŇOUSOVÁ, M.: *Využití volného času mládeže v Liberci*. Liberec, 2009.
Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta pedagogická, Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce: Pavlína Housová.
12. NOVÁK, M.: *Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 1989-2014*.
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav: Město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2014. ISBN: 978-80-260-6811.
13. NOVÁK, M., VODĚRA, K.: *Brandýs nad Labem – Stará Boleslav ve fotografii*.
Brandýs nad Labem-Stará Boleslav: Město Brandýs nad Labem–Stará Boleslav, 2012.
ISBN:978-80-260-3600-5.
14. PRÁŠEK, J., V.: *Brandejs nad Labem, město, panství i okres., díl I*. 1.vyd.
Nákladem královského a komorního města Brandejsa, tiskem V. Kotrby v Praze,
1908.(bez ISBN)
15. PRÁŠEK, J., V.: *Brandejs nad Labem, město, panství i okres., díl II*. 2. vyd. (1.vyd.
1910) Brandýs nad Labem – Stará Boleslav: Město Brandýs nad Labem – Stará
Boleslav, 2010. ISBN: 978-80-254-7274-3.
16. PRÁŠEK, J., V.: *Brandejs nad Labem, město, panství i okres., díl III*. 2.vyd. (1.vyd.
1913) Brandýs nad Labem – Stará Boleslav: Oblastní muzeum Praha-východ, zařízení
Středočeského kraje se sídlem v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi, 2007.
ISBN: 978-80-903985-1-1.
17. SYSEL, J.: *Cestovní kancelář, cestovní agentura a informační středisko v cestovním
ruchu*. 2.rozšířené vyd. Praha: VŠH Praha, 2010. ISBN 978-80-87411-07-0.
18. ŠTEMBERK, J. a kolektiv. *Kapitoly z dějin cestovního ruchu*. 1. vyd. Pelhřimov:
Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s.r.o. ve spolupráci s katedrou společenských věd
Vysoké školy obchodní v Praze, o.p.s. 2009. ISBN 978-80-7415-065-4
19. ŠTEMBERK, J. *Fenomén cestovního ruchu. Možnosti a limity cestovního ruchu
v meziválečném Československu*. 1. vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol.
s.r.o.
ve spolupráci s Vysokou školou obchodní v Praze, o.p.s. 2009. ISBN 978-80-7415-
021-0.
20. ZELENKA J., PÁSKOVÁ, M.: *Cestovní ruch výkladový slovník*. Kompletně
přepracované a doplněné 2. vydání. Praha: Linde, 2012. ISBN 978-80-7201-880-2.

Internetové zdroje:

1. BRANDÝS NAD LABEM – STARÁ BOLESLAV. *Historie*. [online].
Poslední aktualizace 1. 9. 2014. [cit. 2017-02-06].
Dostupné z: <http://brandysko.cz/historie/d-25457/p1=1005>.
2. BRANDÝS NAD LABEM – STARÁ BOLESLAV. *Polabská cyklostezka*. [online].
Poslední aktualizace 6. 10. 2014. [cit. 2017-02-06].
Dostupné z: <http://www.brandysko.cz/polabska-cyklostezka/d-26737>
3. BRANDÝS NAD LABEM – STARÁ BOLESLAV. *Zámek Brandýs nad Labem*. [online].
Poslední aktualizace 21. 8. 2014. [cit. 2017-02-06].
Dostupné z: <http://www.brandysko.cz/zamek-brandys-nad-labem/d-6307>.
4. ČELÁKOVICE, OFICIÁLNÍ PORTÁL MĚSTA. *Historie: Čelákovice-město Polabské nížiny*. [online].
Poslední aktualizace 20. 5. 2013. [cit. 2017-04-15].
Dostupné z: <http://www.celakovice.cz/cs/mesto/o-meste/historie-1.html>.
5. EAST MIDLANDS ORAL HISTORY ARCHIVE. *What Is Oral History?* [online].
[cit. 2017-05-05].
Dostupné z: <https://www.le.ac.uk/emoha/training/no1.pdf>.
6. HOTELOVÁ ŠKOLA, VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA HOTELNICTVÍ A TURISMU A JAZYKOVÁ ŠKOLA S PRÁVEM STÁTNÍ JAZYKOVÉ ZKOUŠKY PODEBŘADY. *Předpoklady cestovního ruchu v ČR* [online]. [cit. 2017-05-07].
Dostupné z:
https://www.hsvos.cz/moment/ZCR_Zemepis_CR/03_Predpoklady_cestovniho_ruchu_v_CR.pdf
7. INFORMAČNÍ CENTRUM BRANDÝS NAD LABEM – STARÁ BOLESLAV. *Historie*. [online]. [cit. 2017-02-19].
Dostupné z: <http://www.infocentrum-brandysko.cz/cs/historie/>.
8. INFORMAČNÍ CENTRUM BRANDÝS NAD LABEM – STARÁ BOLESLAV. *Městská brána a významné domy*. [online]. [cit. 2017-02-06].
Dostupné z: <http://www.infocentrum-brandysko.cz/cs/turisticke-cile/21/>.
9. KATOVNA BRANDÝS N.L – OFICIÁLNÍ WEB. *Historie, Expozice*. [online].
Poslední aktualizace 2.3.2015.[cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <http://www.katovna-brandys.cz>.
10. MĚSTSKÁ HISTORICKÁ GARDA. *Naše aktivity*. [online].
Poslední aktualizace 4. 11. 2016. [cit. 2017-04-11].
Dostupné z: <http://www.gardabrandys.websnadno.cz/NASE-AKTIVITY.html>.
11. MĚSTSKÁ HISTORICKÁ GARDA. *O nás*. [online].
Poslední aktualizace 4. 11. 2016.
[cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <http://www.gardabrandys.websnadno.cz/>.

12. MĚSTSKÉ MUZEUM V ČELÁKOVICÍCH. *Čelákovičtí upíři: Jak to všechno začalo*. [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z <http://www.muzeum-celakovice.com/cs/odborna-cinnost/odborne-prispevky/celakovicti-upiri.html>.
13. SLATINNÉ LÁZNĚ TOUŠEŇ. *Slatinné lázně*. [online]. [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://slatinnelaznetousen.cz/>.
14. STARÁ BOLESLAV, Poutní místo s Palladiem a místo mučednické smrti sv. Václava. *Historie*. [online]. Poslední aktualizace 2006. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <http://www.staraboleslav.com/historie.php>.
15. STARÁ BOLESLAV, Poutní místo s Palladiem a místo mučednické smrti sv. Václava. *Kostel sv. Klimenta*. [online]. Poslední aktualizace 2006. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <http://www.staraboleslav.com/kliment.php>.
16. STŘEDOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V KLADNĚ, příspěvková organizace. *Lázně Houštka*. [online]. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: http://ipac.svkkk1.cz/arl-kl/m-cs/detail-kl_us_auth-0234298-Lazne-Houstka/.
17. STŘEDOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V KLADNĚ, příspěvková organizace. *Lázně Ostrov*. [online]. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z http://ipac.svkkk1.cz/arl-kl/cs/detail-kl_us_auth-0234458-Lazne-Ostrov/.
18. THOMAS COOK, OFFICIAL WEBSITE. *Thomas Cook History*. [online]. [cit. 2017-1-21] Dostupné v angličtině online z: <https://www.thomascook.com/thomas-cook-history/>.
19. WELLNESS NOVINY. *Lázně, kde bychom je nehledali*. [online]. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <http://www.wellnessnoviny.cz/clanek/lazne-kde-bychom-je-nehledali/>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Palladium země české	24
Obrázek 2: Druhá kaple Svaté cesty, kaple Aitlická	26

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Informativní fotografie ke kapličkám Svaté cesty	I
Příloha B: Stará Boleslav – významné stavby	II
Příloha C: Brandýský zámek	III
Příloha D: Lázně Toušěň	IV
Příloha E: Lázně Houšťka	V
Příloha F: České Grado	VI

Příloha A – Informativní fotografie ke kapličkám Svaté cesty

Obrázek A1 – kaple Svaté cesty na místě, kde dnes stojí Kulturní dům Gong

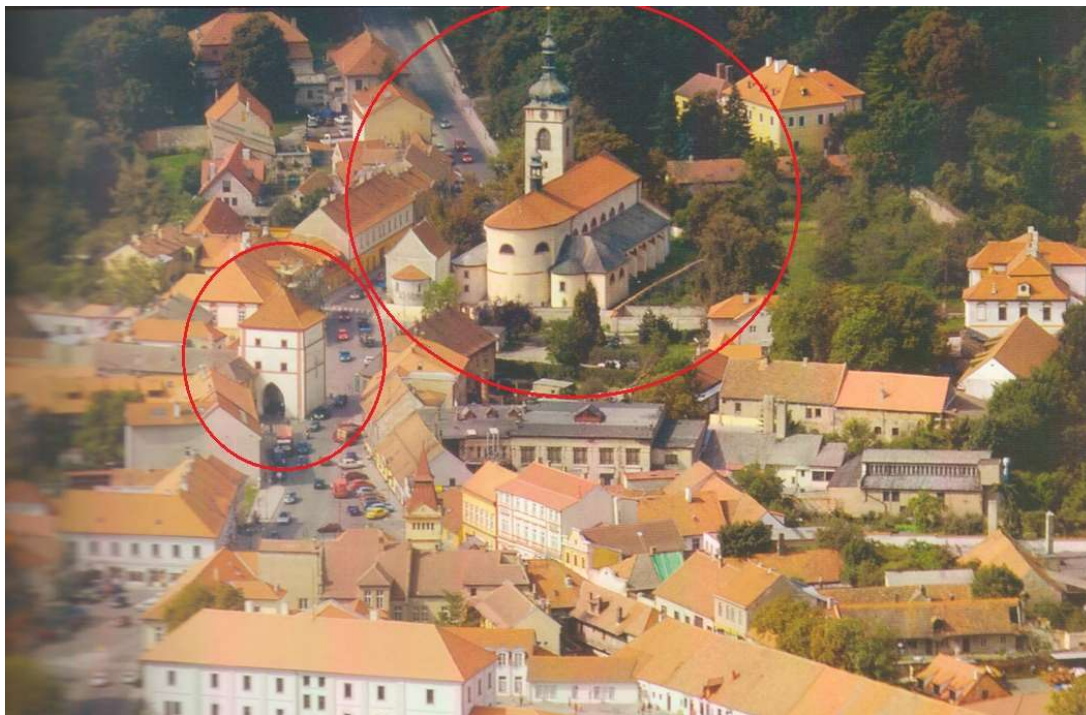
Obrázek A2 – dnešní pohled na místo, kde kaplička stávala

Zdroj: KURANDA, M.: *Z Prahy do Staré Boleslavi Svatou cestou podél čtyřiačtyřiceti kapliček a Svatováclavskou cestou ze Staré Boleslavi do Prahy*. 1.vyd. Stará Boleslav: Tiskárna Jiskra, spol. s. r. o, 2009. ISBN 978-80-254-3648-6.

Příloha B – Stará Boleslav, významné stavby

Obrázek B1 – kostel sv. Václava, kostel sv. Klimenta a staroboleslavská městská brána

Vysvětlivky:

VPRAVO: Bazilika sv. Václava ve Staré Boleslavi. Vlevo od ní – těsně přiléhající kostel sv. Klimenta

VLEVO: Staroboleslavská městská brána, pozůstatek městského opevnění.

Obrázek B2 – chrám Nanebevzetí Panny Marie, Stará Boleslav

Vysvětlivky:

VPRAVO – chrám Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi

VLEVO NAHOŘE – lebka sv. Václava vystavená v den konání Národní svatováclavské pouti

Zdroj: KURANDA, M.: *Z Prahy do Staré Boleslavi Svatou cestou podél čtyřiačtyřiceti kapliček a Svatováclavskou cestou ze Staré Boleslavi do Prahy*. 1.vyd. Stará Boleslav: Tiskárna Jiskra, spol. s. r. o, 2009. ISBN 978-80-254-3648-6.

Příloha C – Brandýský zámek

Obrázek C1 – Zámek Brandýs nad Labem

Zdroj: BRANDÝS NAD LABEM – STARÁ BOLESLAV. *Zámek Brandýs nad Labem.*
[online].

[cit. 2017-05-22].

Dostupné z: <http://brandysko.cz/zamek%2Dbrandys%2Dnad%2Dlabem/gs-1016/p1=1007>.

Přílohy D – Lázně Toušeň

Obrázek D1 – Budova Slatinných lázní

Zdroj: SLATINNE LÁZNE TOUŠEŇ. *Lázně Toušeň: Fotogalerie, exteriéry*. [online].
[cit. 2017-05-22].

Dostupné z: http://slatinnelaznetousen.cz/img/galleries/exterior/images/ex_07.jpg

Příloha E – Lázně Houštko

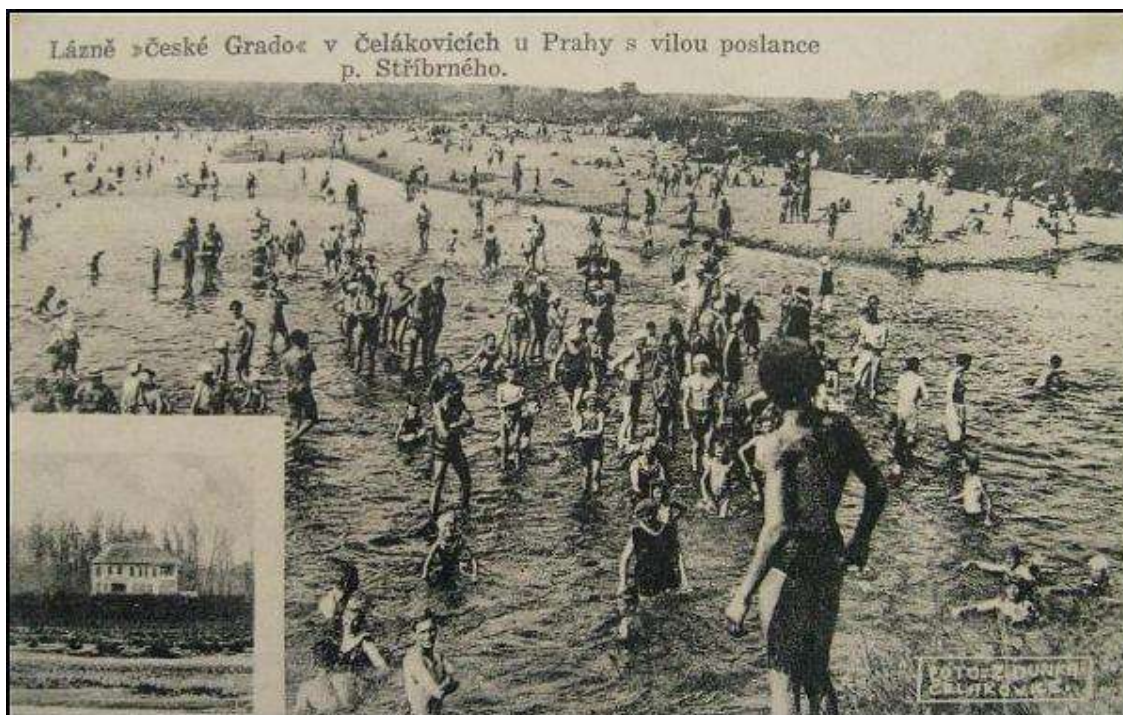
Obrázek E1 – Lázeňský dům v Houštkce

Zdroj: MIKULAŠ, J.: *Malebný průvodce po Brandýse nad Labem, Staré Boleslavi a okolí.*
Tiskem a nákladem knihtiskárny Jiřího Jelena na Mělníce. (bez datace a ISBN. Sepsáno
pravděpodobně mezi lety **1908-1922**).

Příloha F – České Grado

Obrázek F1 – Dobová pohlednice z Českého Grada, 1926

Zdroj: FOTOHISTORIE. *Čelákovice - Grado*. [online]. [cit. 2017-05-22].

Dostupné z: http://www.fotohistorie.cz/Stredocesky/Praha-vychod/Celakovice/Celakovice_-_Grado/Default.aspx.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lada Žirovnická

Obor: Management cestovního ruchu

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Tradice cestovního ruchu v okolí Staré Boleslavi

Rok: 2017

Počet stran textu: 51

Celkový počet stran příloh: 7

Počet titulů českých použitých zdrojů: 20

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2

Počet internetových zdrojů: 19

Vedoucí práce: JUDr. PhDr. René Petráš, Ph.D.